

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W KATOWICACH

LKA.410.19.1.2024

Pani
ppłk Dagmara Lotawiec-Serafin
Dyrektor
Zakładu Karnego w Raciborzu
ul. Josepha von Eichendorffa 14
47-400 Racibórz

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/083 - Bezpieczeństwo funkcjonariuszy Służby Więziennej podczas wykonywania obowiązków służbowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Karny w Raciborzu ¹ , ul. Josepha von Eichendorffa 14, 47-400 Racibórz, REGON: 000320213
Kierownik jednostki kontrolowanej	ppłk Dagmara Lotawiec-Serafin, Dyrektor Zakładu od dnia 26 sierpnia 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki poprzednio pełnili: mjr Grzegorz Skowronek, Dyrektor Zakładu od 1 kwietnia 2023 r. do 6 sierpnia 2024 r. i ppłk Maciej Konior, Dyrektor Zakładu od 28 lutego 2020 r. do 28 marca 2023 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przygotowanie Zakładu Karnego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. 2. Realizacja przez Zakład Karny zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2024 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Artur Stekla, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/175/2024 z 1 sierpnia 2024 r. (akta kontroli str. 1-10)

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Zakład był odpowiednio przygotowany pod względem organizacyjnym, prawnym i kadrowym do zapewnienia funkcjonariuszom Służby Więziennej⁴ bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych oraz podejmował działania w celu realizacji zadań w tym zakresie. W Zakładzie funkcjonowały komórki organizacyjne⁵, do utworzenia których Dyrektor był zobligowany przepisem § 5 ust. 1 zarządzenia nr 30/10 Dyrektora Generalnego SW⁶ z 13 sierpnia 2010 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania dyrektorów oraz struktury organizacyjnej zakładów karnych i aresztów śledczych⁷. Jednak struktura organizacyjna Zakładu oraz zadania, uprawnienia i odpowiedzialność poszczególnych działów funkcjonujących w ramach Zakładu nie zostały formalnie określone w żadnym dokumencie, co w ocenie NIK było

¹ Dalej: ZK w Raciborzu lub Zakład.

² Dz.U. z 2022 r. poz. 623, dalej: *ustawa o NIK*.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dalej: SW

⁵ Z wyjątkiem komórki ochrony informacji niejawnych, której funkcję wypełniał jeden funkcjonariusz.

⁶ Dalej: DGSW.

⁷ Dalej: Zarządzenie nr 30/10 DGSW.

nierzetelne i nie odpowiadało standardom kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych⁸.

Dyrektor Zakładu podjął działania w celu zapewnienia wyposażenia jednostki w specjalną infrastrukturę, sprzęt i urządzenia zabezpieczające funkcjonariuszy, zgodne z wymogami zawartymi w pismach DGSW⁹ oraz Zastępcy DGSW¹⁰ z dnia 26 i 27 kwietnia 2022 r. Jednakże nie zapewniono terminowej realizacji poleceń z 27 kwietnia 2022 r. w zakresie zaopatrzenia wszystkich funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne (osobiste) sygnalizatory antynapadowe oraz obowiązku wyposażenia pomieszczeń wychowawców, psychologów i terapeutów w bezprzewodowy lub przewodowy system sygnalizacji napadu, w pełni zgodny z wymaganiami technicznymi ustalonymi przez DGSW i normą PN-EN 50131-1¹¹.

Zakład podejmował również adekwatne działania w celu pozyskania wiedzy o przyczynach i skali zagrożeń dla funkcjonariuszy w oparciu o zaistniałe zdarzenia, a także wprowadzał wymagane przez DGSW zmiany w organizacji służby mające na celu podniesienie standardów bezpieczeństwa funkcjonariuszy oraz postulowane przez organizację związkową zmiany w zakresie monitorowania wizyjnego przebiegu służby funkcjonariuszy - operatorów systemu telewizji dozorowej¹². Spełniono wymogi dotyczące organizacji systematycznych szkoleń i ćwiczeń przygotowujących funkcjonariuszy do podejmowania działań w sytuacjach kryzysowych.

W Zakładzie opracowano instrukcje stanowiskowe i zakresy obowiązków funkcjonariuszy i pracowników. Jednak nie dokumentowano faktu zaznajomienia funkcjonariuszy SW z nowymi procedurami nakładającymi na nich dodatkowe obowiązki dotyczące wzajemnego ubezpieczania się w czasie wykonywania zadań, udzielania pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznego alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, wprowadzonymi przez Dyrektora Zakładu od 20 czerwca 2023 r. i 24 maja 2024 r., co naruszało wymogi określone w art. 94 pkt 1, w związku z art. 5 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. - *Kodeks pracy*¹³. Ponadto, w zarządzeniach Dyrektora regulujących wewnętrzny porządek Zakładu, nie określono sposobu postępowania i zachowania się osadzonych w pomieszczeniach wychowawców, psychologów i terapeutów, wynikające z wdrożenia poleceń z 27 kwietnia 2022 r.

Jedno z 10 skontrolowanych pomieszczeń psychologów i wychowawców było niewłaściwie usytuowane, co naruszało wymogi określone w pkt 2) lit. a) poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r. Z kolei w trzech skontrolowanych pomieszczeniach wychowawców i psychologów stanowiska ich pracy były usytuowane w sposób niezgodny z pkt 3.2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r., a w czterech pomieszczeniach naścienne przyciski wymaganego systemu sygnalizacji alarmowej były zasłonięte przez inne urządzenia techniczne. W jednym przypadku kamera mogąca monitorować zachowanie osadzonego podczas jego przebywania w pomieszczeniu psychologa¹⁴ była zdezaktywowana. Powyższe przypadki NIK ocenia jako działania nierzetelne i obniżające bezpieczeństwo funkcjonariuszy.

⁸ Zob.: Komunikat nr 23 Ministerstwa Finansów z dnia 16 grudnia 2009 r. w sprawie standardów kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych (Dz. Urz. MF nr 15, poz. 84). Dalej: *Komunikat nr 23 MF*. Standard A3: „Zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny”.

⁹ Nr BDG.070.40.2022.KS. Dalej: *polecenia DGSW z 26 kwietnia 2022 r.*

¹⁰ Nr BDG.070.40.2.2022.KS. Dalej: *polecenia z 27 kwietnia 2022 r.*

¹¹ Systemy alarmowe – systemy sygnalizacji włamania i napadu – część 1: wymagania systemowe.

¹² Tzw. funkcjonariusze „monitorowi”.

¹³ Dz.U. z 2023 r., poz. 1465, ze zm. Dalej: *KP*.

¹⁴ Jedyne niepołożone w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego.

W koncepcjach i założeniach funkcjonalnych do projektu modernizacji lub budowy trzech systemów elektronicznego zabezpieczenia Zakładu zawarto nierzetelne informacje dotyczące wyników dokonanej analizy zagrożeń. Jako mogące realnie wystąpić zagrożenia przedstawiono ich potencjalne skutki. Ponadto w Zakładzie nie ustalono i nie wdrożono kompletnych procedur postępowania w przypadku wystąpienia alarmów oraz ostrzeżeń o uszkodzeniach lub o wyłączeniu ze stanu działania, dla wszystkich eksploatowanych systemów, do czego zobowiązywały wytyczne DGSW.

ZK w Raciborzu prawidłowo i rzetelnie realizował zadania dotyczące zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych, mimo stwierdzonych w tym obszarze nieprawidłowości. Wewnętrzne czynności wyjaśniające po zaistnieniu zdarzeń generujących zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy były przeprowadzane prawidłowo, terminowo i rzetelnie. Na ocenę w powyższym obszarze nie miało istotnego wpływu kierowanie do zadań ochronnych funkcjonariuszy spoza Działu Ochrony¹⁵, gdyż pełnili oni wówczas funkcje wspomagające¹⁶. W okresie objętym kontrolą w Zakładzie prawidłowo zarządzano i przeprowadzano kontrole generalne, jednak trzy z sześciu¹⁷ kontroli zostały udokumentowane przez Kierownika DO niezgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli¹⁸.

Instrukcje stanowiskowe, zestawienia stanowisk ochronnych oraz rozkłady służby DO Zakładu, z uwzględnieniem planowanych służb funkcjonariuszy spoza DO, były zatwierdzane przez Dyrektora. Sposób opracowywania przez DO Zestawień stanowisk wykonujących czynności ochronne w niektórych przypadkach skutkowało pełnieniem, za akceptacją kierownictwa Zakładu, służby przez funkcjonariuszy na stanowisku oddziałowych równocześnie w dwóch oddziałach mieszkalnych, co generowało ryzyko obniżenia poziomu bezpieczeństwa jednostki. Opracowywane przez DO dzienne grafiki ochronne Zakładu (element planowania funkcjonariuszy do służby zmianowej i dniówkowej), w części nie zapewniały prawidłowej obsady wymagalnych stanowisk ochronnych¹⁹, wskutek czego występowały przypadki nieobsadzania tych stanowisk, co miało miejsce w przypadku ośmiu (21,1 %) z 38 poddanych analizie stanowisk.

¹⁵ Dalej: DO.

¹⁶ Funkcjonariusze z działów administracji Zakładu.

¹⁷ Przeprowadzonych ogółem.

¹⁸ Dz.U. poz. 2701. Dalej: rozporządzenie w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli.

¹⁹ Wielozmianowych, jednozmianowych i funkcyjnych (dniówkowych).

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej²⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Przygotowanie Zakładu Karnego pod względem organizacyjnym, kadrowym, finansowym i prawnym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych

Opis stanu faktycznego

1. a) Zarządzenie nr 30/10 DGSW określało m.in. rodzaje komórek organizacyjnych²¹, które powinny być utworzone w zakładach i aresztach oraz szczegółowy zakres działań dyrektora²². W Zakładzie znajdowały się komórki organizacyjne, do utworzenia których Dyrektor był zobligowany przepisem § 5 pkt 1 zarządzenia nr 30/10²³, jednak struktura organizacyjna Zakładu oraz zadania, uprawnienia i odpowiedzialność²⁴ poszczególnych działów funkcjonujących w ramach Zakładu nie została formalnie określona w żadnym dokumencie, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Jedynym źródłem informacji o strukturze organizacyjnej Zakładu była opublikowana w Biuletynie Informacji Publicznej zakładka opisana jako „Struktura Organizacyjna”, na której znajdowała się lista komórek organizacyjnych wchodzących w jego skład. Zgodnie z tą informacją, według stanu na dzień 14 kwietnia 2023 r., w ramach struktury Zakładu działały następujące komórki: Kierownictwo, samodzielne stanowiska; Działy: Kadr i Organizacyjno-prawny, Penitencjarny, Ochrony, Ewidencji, Finansowy, Kwatermistrzowski, Terapeutyczny; komórka służby zdrowia oraz Oddziały penitencjarne nr 1, 2 i 3.

(akta kontroli str. 11-17, 164, 1451)

b) Zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom ZK w Raciborzu były rozproszone. Zajmowały się nimi Działy: Ochrony (m.in. w zakresie organizacji i realizacji zadań służby ochronnej), Kwatermistrzowski (w zakresie realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych, remontowych i zaopatrzeniowych), Terapeutyczny i Penitencjarny (w zakresie organizacji pracy terapeutycznej oraz penitencjarnej z osadzonymi) oraz komórka informatyki i łączności (w zakresie zarządzania i utrzymywania systemów zabezpieczeń elektronicznych²⁵ i środków łączności). Według wyjaśnień Zastępcy Dyrektora zadania dotyczące monitorowania, koordynowania i nadzoru nad działaniami związanymi z rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom ZK w Raciborzu, były wykonywane w ramach ustawowych uprawnień kierowniczych Dyrektora Zakładu w zakresie

²⁰ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

²¹ Oddział penitencjarny, dział, zespół lub stanowisko pracy, realizujące zadania penitencjarne, ochronne, ewidencyjne, finansowe, kwatermistrzowskie, ochrony informacji niejawnych, służby zdrowia dla osadzonych, do spraw terapeutycznych, inwestycji, techniki i łączności, kadr, organizacyjno-prawnych, zatrudnienia, bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony przeciwpożarowej, obronnych oraz informatyki.

²² W tym: kształtowanie wzajemnych relacji między osadzonymi a kadrą zakładu i aresztu, w sposób zapewniający bezpieczeństwo oraz efektywność prowadzenia oddziaływań penitencjarnych; organizowanie systemu ochrony o obroty oraz ochrony przeciwpożarowej aresztu, zakładu i działających przy nich przywiezionych zakładów pracy.

²³ Z wyjątkiem komórki ochrony informacji niejawnych, której funkcję wypełniał jeden funkcjonariusz.

²⁴ W tym, w zakresie odpowiedzialności za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim funkcjonariuszom i pracownikom.

²⁵ Dalej: SZE.

zapewnienia bezpieczeństwa i porządku. Zdaniem Zastępcy nie ma podstawy prawnej i faktycznej dla konieczności utworzenia i funkcjonowania odrębnej komórki organizacyjnej zajmującej się zapewnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom ZK. Zastępca wskazał też, że ustalanie technicznych zasad zabezpieczenia ochronnego i bezpieczeństwa w jednostkach organizacyjnych SW, zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o *Służbie Więziennej*²⁶, podlega zakresowi działań DGSW.

(akta kontroli str.165-169)

Zgodnie z wyjaśnieniem Zastępcy Dyrektora, w Zakładzie w latach 2021-2024 nie opracowywano dokumentów (analiz), których przedmiotem była tematyka podnoszenia poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy SW na służbie, np. w związku z realizowanym procesem inwestycyjnym przebudowy tej jednostki, zmianami liczby osadzonych i liczby funkcjonariuszy. Zdaniem Zastępcy, nie było podstawy do ustanawiania w Zakładzie wewnętrznych aktów mających na celu uregulowanie powyższego zagadnienia. Według Zastępcy, przepisy powszechnie obowiązujące i akty wewnętrzne DGSW regulowały całościowo kwestię zabezpieczenia ochronnego i bezpieczeństwa w Zakładzie. Stan etatowy funkcjonariuszy ZK w Raciborzu w okresie objętym kontrolą nie uległ zmianie a fluktuacja osadzonych pomiędzy jednostkami jest procesem niezależnym od działań funkcjonariuszy Zakładu. Także realizowane w 2024 r. w rejonie Zakładu przebudowy pomieszczeń na nowe oddziały mieszkalne oraz odbudowa budynków przylegających do tej jednostki, według Zastępcy nie wymusiły konieczności przeprowadzenia analizy pod kątem bezpieczeństwa funkcjonariuszy. Zgodnie z wyjaśnieniami Zastępcy, w latach 2021 – 2024 na podstawie decyzji Dyrektora podejmowano działania skutkujące m.in. przygotowaniem i wdrożeniem procedur i zarządzeń oraz przeprowadzaniem szkoleń i odpraw.

(akta kontroli str. 165-181)

c) W okresie objętym kontrolą Dyrektorzy i Kierownicy DO Zakładu wykonywali, stosownie do posiadanych kompetencji, obowiązki i uprawnień, zadania wynikające z przepisów § 42 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości²⁷ z dnia 17 października 2016 r. w *sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej*²⁸, a następnie § 13 ust. 1 i 2 zarządzenia nr 2/23 DGSW z dnia 9 stycznia 2023 r. w *sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sposobów ochrony i konwojowania skazanych oraz tymczasowo aresztowanych i zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej oraz pracowników przywieziennych zakładów pracy*²⁹ i zarządzenia nr 69/2023 DGSW z dnia 31 października 2023 r. w *sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej*³⁰, ustalając i odpowiednio modyfikując sposób ochrony podległej jednostki.

d) W dniu 13 stycznia 2024 r. komisja ZK w Raciborzu powołana przez Dyrektora³¹, stosownie do wymogów § 9 ust. 1 i ust. 2 pkt 3 zarządzenia nr 69/2023 dokonała rozpoznania miejsc przebywania osadzonych zakwalifikowanych jako stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa

²⁶ Dz.U. z 2024 r., poz. 1869. Dalej: *ustawa o SW*.

²⁷ Dalej: *MS*.

²⁸ Dz.U. z 2016 r. poz. 1804. Dalej: *rozporządzenie w sprawie ochrony*, uchylone z dniem 31 grudnia 2022 r.

²⁹ Dalej: zarządzenie nr 2/23.

³⁰ Dalej: zarządzenie nr 69/23.

³¹ Na podstawie zarządzenia nr 24/2024 Dyrektora Zakładu z 13 stycznia 2024 r. w sprawie rozpoznania oddanego do użytku wyremontowanego budynku zakwaterowania osadzonych lub wyremontowanego oddziału mieszkalnego.

Zakładu³². Rozpoznanie to przeprowadzono w związku z zaplanowanym oddaniem do użytku przebudowanych i wyremontowanych pomieszczeń zakwaterowania osadzonych Oddziału XI w pawilonie F. Komisja w sporządzonym protokole³³ ustaliła m.in.: potrzeby w zakresie wyposażenia Oddziału XI w dodatkowe zabezpieczenia techniczno-ochronne (przesłony okienne³⁴), wykaz docelowych stanowisk ochronnych oraz liczbę funkcjonariuszy DO niezbędną do funkcjonowania i prawidłowego zabezpieczenia Oddziału XI (docelowo 16 osób, w tym nowe jednozmianowe stanowisko przewodnika psa wraz z zakupionym zwierzęciem oraz dodatkowe stanowisko „monitorowego” cel³⁵), rozmieszczenie stanowisk oraz pomieszczeń ochronnych oraz sposób zabezpieczenia pod względem przeciwpożarowym. Komisja nie zidentyfikowała dodatkowych potrzeb w zakresie uzbrojenia i środków ochrony. W ramach rozpoznania nie identyfikowano potencjalnych zagrożeń dla bezpieczeństwa Zakładu, w ramach poznawania środowiska skazanych, stosownie do wymogów § 5 i § 6 rozporządzenia MS z dnia 14 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów prowadzenia oddziaływań penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych³⁶. Powodem tego, zgodnie z informacją Kierownika DO, był brak takiego wymogu w § 9 ust. 5 ww. zarządzenia nr 69/2023.

W okresie objętym kontrolą, do stycznia 2024 r., w Zakładzie nie przeprowadzano czynności rozpoznania, o którym mowa w § 11 i § 12 rozporządzenia w sprawie ochrony i w § 9 zarządzenia nr 2/23 i nr 69/23. Powodem był brak wystąpienia okoliczności faktycznych określonych w tych przepisach. Zastępca Dyrektora ZK w Raciborzu poinformował, że administracja Zakładu nie posiadała dokumentacji (protokołu) wcześniejszego rozpoznania całej jednostki³⁷, wyjaśniając, że przez cały okres działalności funkcjonowała ona jako zakład karny typu zamkniętego.

(akta kontroli str. 18-22, 25-32, 87-95, 182-183, 387-388, 581-590, 1458-1459)

e) Zgodnie z § 10 ust. 1 zarządzenia nr 2/23 DGSW Dyrektor Zakładu zatwierdził, w 2023 r., Instrukcję ochronną ZK w Raciborzu, na którą składała się dokumentacja ochronna i załączniki sporządzone i uzupełniane³⁸ przez Kierownika DO: ogólny opis przeznaczenia Zakładu; szczegółowy opis zabezpieczeń techniczno-ochronnych jednostki organizacyjnej, w tym zabezpieczeń elektronicznych oraz sposobu wykorzystania łączności bezprzewodowej; Zestawienie stanowisk Zakładu z podziałem na stanowiska ochronne wchodzące w skład DO i niewchodzące w jego skład ale wykonujące zadania ochronne³⁹, instrukcje stanowiskowe, odpowiedni plan sytuacyjny Zakładu z uwzględnieniem aktualnych zmian wynikających z prac

³² Dalej: osadzeni niebezpieczni.

³³ Z 17 stycznia 2024 r., zatwierdzonym przez Dyrektora Zakładu.

³⁴ Kierownik Działu Kwatermistrzowskiego Zakładu poinformował, że jednostka była na etapie opracowywania dokumentacji techniczno-kosztowej, która miała umożliwić złożenie wniosku inwestycyjnego do Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Katowicach celem zapewnienia finansowania dla tego zadania. Według wyjaśnień Zastępcy Dyrektora Zakładu w kwietniu 2024 r. uzyskano projekt montażu przesłony a w maju 2024 r. wymagane pozwolenie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach na ich montaż w Zakładzie.

³⁵ Zgodnie z wyjaśnieniem Zastępcy Dyrektora, Zakład był w trakcie pozyskiwania dodatkowych etatów do DO, które mają umożliwić utworzenie dodatkowego wielozmianowego stanowiska ochronnego „monitorowego” w Oddziale XI. Do chwili uzyskania wyjaśnień realizację zadania związanego z obserwacją wszystkich osadzonych umieszczonych w tym Oddziale realizowało inne stanowisko „monitorowego”. W dniu 5 września 2024 r. przeniesiono funkcjonariusza Działu Kwatermistrzowskiego i mianowano na wolne stanowisko strażnika DO, przewidzianego do pełnienia funkcji przewodnika psa służbowego a w dniu 23 września Zakład uzyskał psa.

³⁶ Dz. U. z 2024 r. poz. 1344.

³⁷ O których mowa w rozporządzeniach wykonawczych wydanych na podstawie nieobowiązującego art. 249 § 3 pkt 5 KKW.

³⁸ M.in. w dniach 20 i 24 czerwca 2023 r. oraz 24 maja i 21 czerwca 2024 r.

³⁹ Np. Szef kuchni, magazynierzy, kwatermistrzowie, funkcjonariusze Działu Ewidencji i Działu Finansowego wykonujący czynności na rzecz oddziałów penitencjarnych.

inwestycyjnych i modernizacyjnych prowadzonych na jego terenie i w bezpośrednim sąsiedztwie; procedury działań ochronnych i alarmowania Zakładu wraz z załącznikami i wykazami oraz wykaz i opis odstępstw od sposobu ochrony w ZK w Raciborzu⁴⁰. Ponadto do dokumentacji Instrukcji ochronnej, zgodnie z § 10 ust. 7 zarządzenia nr 23/2023 dołączono protokoły, o których mowa w § 50 ust. 1 i § 51 ust. 1 tego zarządzenia oraz program, o którym mowa w § 38 zarządzenia.

(akta kontroli str. 181, 184-208, 228, 244-246)

Wcześniejsza Instrukcja ochronna, sporządzona w marcu 2017 r. na podstawie § 13 rozporządzenia w sprawie ochrony była wielokrotnie aktualizowana:

- w kwietniu 2018 r. dołączono aktualny protokół określający siły wsparcia w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w Katowicach⁴¹;
- w listopadzie i grudniu 2018 r. wprowadzono wykaz aktualnych danych adresowych funkcjonariuszy i zmienioną procedurę działań ochronnych i alarmowania Zakładu;
- w kwietniu 2020 r. wprowadzono zmienione zestawienie stanowisk funkcjonariuszy wykonujących działania ochronne Zakładu i zestaw 60 zmienionych instrukcji stanowiskowych;
- w lipcu 2020 r. wprowadzono zmienioną instrukcję nr 4 Dyrektora Zakładu w sprawie zabezpieczeń elektronicznych Zakładu oraz dołączono aktualny protokół porozumiewawczy międzyokręgowych sił wsparcia;
- we wrześniu 2020 r. wprowadzono zmienioną instrukcję nr 3 Dyrektora określającą zasady i sposób doprowadzania osadzonych na zabiegi medyczne i do lekarzy oraz przekazywania osadzonego przebywającego poza oddziałem;
- w grudniu 2020 r. wprowadzono nowy wykaz i opis odstępstw od sposobu ochrony w ZK w Raciborzu oraz program przedsięwzięć oraz procedur postępowania mających na celu przeciwdziałanie przedostawaniu się substancji odurzających i ich obrotowi na terenie Zakładu).

Powyższa dokumentacja co do kompletności odpowiadała wymogom określonym w §13 i 14 ww. rozporządzenia.

(akta kontroli, str. 229-246)

f) Dla zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników cywilnych podczas wykonywania czynności służbowych w Zakładzie zostały opracowane m.in. następujące regulacje wewnętrzne i dokumenty:

- zarządzenie nr 111/2022 Dyrektora Zakładu z 31 marca 2022 r. w sprawie *dotychczasowych przedsięwzięć ochronnych zabezpieczających funkcjonariuszy SW oraz inne osoby realizujące czynności służbowe w bezpośrednim kontakcie z osobami pozbawionymi wolności*. Wprowadziło ono m.in. definicję sektora⁴² i sposób jego wyznaczania, zasady prewencyjnego zakładania osadzonym kajdanek na ręce, wytyczne w zakresie posiadania i prawidłowego korzystania z osobistych sygnalizatorów alarmowych przez funkcjonariuszy i pracowników cywilnych (zarządzenie to obowiązywało do 30 września 2022 r.);
- zarządzenie nr 324/2022 Dyrektora Zakładu z 30 września 2022 r. w sprawie *zasad i zakresu prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych, którzy przebywają poza celą mieszkalną* (zarządzenie to obowiązywało do 9 grudnia 2022 r.);
- zarządzenie nr 401/2022 Dyrektora Zakładu z 9 grudnia 2022 r. w sprawie *zasad i zakresu prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych, którzy przebywają poza celą mieszkalną oraz dodatkowych*

⁴⁰ Względem przepisów rozporządzenia MS w sprawie sposobów ochrony jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, zarządzenia nr 2/23 i zarządzenia nr 69/23.

⁴¹ Dalej: OISW w Katowicach.

⁴² Obszar, w którym osadzony jest zobowiązany przebywać w pomieszczeniach podczas realizacji zadań związanych z jego bezpośrednim udziałem.

przedsięwzięć ochronnych zabezpieczających funkcjonariuszy SW i inne osoby realizujące czynności służbowe w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi;

- 12 września 2022 r. pełniący obowiązki Kierownika DO opracował procedury prowadzenia czynności ochronnych w wypadku zaistnienia zbiorowego wystąpienia osadzonych w ZK w Raciborzu;

(akta kontroli str. 167-181)

- 20 czerwca 2023 r. Kierownik DO opracował *Opis procedur wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia*⁴³;

- 24 maja 2024 r. Kierownik DO opracował *Procedury wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia albo zagrożenia bezpieczeństwa jednostki*.

Procedury te zostały zatwierdzone przez Dyrektora Zakładu i stanowiły załączniki do Instrukcji ochronnej z czerwca 2023 r. Według Zastępcy Dyrektora wprowadzenie procedur z maja 2024 r. było spowodowane zmianą systemu alarmowego znajdującego się w pomieszczeniach, w których przyjmowani się osadzeni, umożliwiającą łatwiejszy sposób jego zainicjowania;

- 1 września 2023 r. Kierownik DO opracował sposób postępowania funkcjonariuszy, w tym realizującego zadania dowódcy zmiany w sytuacji zdarzeń w postaci zakłócenia funkcjonowania Zakładu lub naruszenia porządku, w tym samowolnego opuszczenia przez osadzonych wyznaczonych miejsc pobytu lub pracy albo opanowanie ich i niepodporządkowanie się wydawanym poleceniom, w trakcie których doszło do naruszenia nietykalności osób lub niszczenia mienia;

- 25 maja 2024 r. Kierownik DO opracował procedury i czasookres sprawdzania skuteczności oraz wykorzystania instalacji alarmowej Zakładu w kontekście bezpieczeństwa osobistego funkcjonariuszy i pracowników.

(akta kontroli str. 205-208, 228, 249)

Zastępca Dyrektora Zakładu w odpowiedzi na pytanie czy, kiedy i w jaki sposób wdrożono do stosowania w ZK w Raciborzu opracowane procedury z 20 czerwca 2023 r. i 24 maja 2024 r. wyjaśnił, że są one wzajemnie uzupełniającymi się dokumentami oraz że zostały one wdrożone poprzez przeprowadzenie szkoleń, w okresie od 31 sierpnia do 5 września 2023 r. (osobno dla każdego działu) oraz w dniach 2, 8 i 17-18 czerwca 2024 r.

(akta kontroli str. 247-249)

- w czerwcu 2023 r. Dyrektor zatwierdził instrukcje stanowiskowe dla 60 z łącznej liczby 71 stanowisk ochronnych Zakładu (w tym 61 stanowisk DO i 10 stanowisk niewchodzących w skład DO ale wykonujących zadania ochronne). Dla sześciu z 10 stanowisk służbowych niewchodzących w skład DO instrukcje pochodziły z marca 2017 r. W przypadku siedmiu funkcyjnych stanowisk ochronnych wchodzących w skład DO⁴⁴ wspólna instrukcja stanowiskowa została opracowana w dniu 25 marca 2023 r.⁴⁵. Instrukcje zawierały informacje o: ogólnym rodzaju stanowiska (nieuzbrojone bądź uzbrojone), miejscu i czasie pełnienia służby, dostępnym wyposażeniu (i uzbrojeniu), wykazie prowadzonej dokumentacji, zadaniach w czasie gdy system ochrony nie wymaga wzmocnienia, zasadach

⁴³ Dalej: opis procedur z dnia 20 czerwca 2023 r.

⁴⁴ Kierownika, zastępcy Kierownika i inspektora DO, inspektorów DO w Oddziałach penitencjarnych nr 1,2 i 3, inspektora ds. uzbrojenia i ochrony przeciwpożarowej.

⁴⁵ Funkcjonariusze ci pełnili służbę w oparciu o indywidualne zakresy czynności.

alarmowania i łączności z wartownią, zakresie współdziałania z innymi stanowiskami, podstawowych zasadach przekazywania informacji uzyskanych w wyniku prowadzenia czynności profilaktycznych, ogólnych zadaniach w razie wystąpienia zdarzenia nadzwyczajnego, zadaniach w razie wzmocnienia systemu ochrony i obowiązkach w ramach ochrony przeciwpożarowej. W zapisach instrukcji stanowiskowych oraz w treści zakresów czynności lub obowiązków funkcjonariuszy nie zawarto postanowień dotyczących obowiązku wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań, udzielania pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznego alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, co opisano w sekcji „Stwierdzenie nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 211-227, 234-246, 250-255)

W Zakładzie postępowanie z przedmiotami niedozwolonymi, o których jest mowa w art. 242 § 16 pkt 3 KKW⁴⁶, związanymi z wykonywaniem prac na terenie jednostki (w tym przez osadzonych) regulowało zarządzenie Nr 182/2023 Dyrektora Zakładu Karnego w Raciborzu z dnia 3 lipca 2023 r. w sprawie postępowania z przedmiotami niedozwolonymi. W zarządzeniu tym określono m.in. sposób ich odczekowania i wyznaczania miejsca ich przechowywania w ZK w Raciborzu.

(akta kontroli, str. 1277-1280, 1294-1298)

2. W oparciu o regulacje zawarte w § 12 wytycznych nr 4/2013 DGSW z dnia 10 czerwca 2013 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej⁴⁷ a następnie wytycznych nr 4/2022 DGSW z 30 grudnia 2022 r. w sprawie określenia standardów systemów zabezpieczeń elektronicznych⁴⁸ w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej⁴⁹ w okresie objętym kontrolą opracowano dwie koncepcje i założenia do projektu przebudowy (modernizacji) systemu domofonowo-radiowęzłowego i systemu sygnalizacji napadu (w 2022 r.) oraz dla projektu budowy systemu monitoringu świetlic oraz kaplicy w obiektach Zakładu (w 2023 r.⁵⁰). Oba opracowania składały się z części funkcjonalnej sporządzonej przez DO i z części technicznej - służby informatycznej ZK w Raciborzu. Zawartość części technicznej obu opracowań nie budzi zastrzeżeń, natomiast części funkcjonalne nie zawierały wyników rzetelnej analizy zagrożeń wraz z oszacowaniem ryzyka wystąpienia, co zostało opisane w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

akta kontroli str. 715-735, 843-845)

Zakład był wyposażony w następujące SZE niezbędne do jego funkcjonowania: (1) system ochrony obwodowej, (2) system sygnalizacji włamania i napadu w pomieszczeniach kancelarii tajnej i serwerowni, (3) system telewizji przemysłowej, (4) bezprzewodowy i przewodowy system sygnalizacji napadu (Forteca), (5) system monitoringu świetlic oraz kaplicy (rozbudowa istniejącego systemu telewizji przemysłowej o dodatkowe pomieszczenia) oraz w (6) system domofonowo – radiowęzłowy zainstalowany w 334 celach mieszkalnych, siedmiu świetlicach, dwóch kaplicach, sali przesłuchań oraz w bibliotece. Z tych systemów bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo funkcjonariuszy miały systemy sygnalizacji napadu (przewodowy

⁴⁶ Przedmioty niebezpieczne, które mogą stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego lub osób w nich przebywających.

⁴⁷ Dalej: wytyczne nr 4/2013.

⁴⁸ Dalej: SZE.

⁴⁹ Dalej: wytyczne nr 4/2022.

⁵⁰ Na dokumentacji opracowań nie było daty ich sporządzenia, w związku z czym daty te ustalono na podstawie wyjaśnień Kierownika DO.

i bezprzewodowy), system telewizji przemysłowej (monitoringu) oraz system domofonowo - radiowęzłowy.

W okresie objętym kontrolą bezprzewodowy i przewodowy system sygnalizacji napadu nie spełniały wymogów zabezpieczenia w stopniu minimum 3 (grade 3) wg normy PN-EN 50131-1⁵¹, o których mowa w § 3 ust. 4 wytycznych nr 4/2013 i 4/2022 jak i nie spełniały wymagań normy PN-EN 50131-1:2009 wymienionej w Załączniku nr 1 do tych wytycznych, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Zastępca Dyrektora ocenił, że system telewizji przemysłowej Zakładu⁵² spełnia wymogi ww. wytycznych, wyłącznie w zakresie zainstalowanych kamer przemysłowych IP. Jednocześnie Zastępca nie przedstawił dowodów potwierdzających, że system ten był wyposażony w zasilacze buforowe, UPS- y oraz linie sygnałowe toru audio-wideo, zgodne z minimalnymi wymaganiami technicznymi urządzeń wchodzących w skład systemu telewizji dozorowej (CCTV) określonymi w załącznikach nr 2 do powyższych wytycznych. Nie przedstawiono również dokumentacji (technicznej, powykonawczej, certyfikatów) potwierdzającej spełnianie wymagań określonych w wytycznych nr 4/2013 i nr 22/2022 przez systemy kontroli dostępu oraz powiązany z nimi system ochrony obwodowej Zakładu⁵³, w związku z czym NIK odstępuje od oceny zgodności tych systemów.

Dla systemu domofonowo - radiowęzłowego wytyczne nr 4/2022 nie przewidywały odrębnych wymagań technicznych.

(akta kontroli, str. 500-502, 794-795, 1053-1056, 1276-1280)

W okresie objętym kontrolą Zakład, zgodnie z wymaganiami § 20 ust. 3 wytycznych nr 4/2013 a następnie wytycznych nr 22/2022, przeprowadzał co pół roku przeglądy oraz konserwacje SZE, wraz ze sprawdzeniami i poprawkami, o których mowa w § 20 ust. 2 wytycznych.

(akta kontroli, str. 737-771)

W ramach opracowanych we wrześniu 2022 r. i w październiku 2023 r. dwóch koncepcji i założeń do projektu modernizacji SZE dla (1) przebudowy systemu domofonowo-radiowęzłowego wraz z rozbudową systemów sygnalizacji napadu w ZK w Raciborzu i (2) systemu monitoringu świetlic oraz kaplicy w ZK w Raciborzu, Kierownik DO Zakładu przedstawił ustalenia analiz zagrożeń, których przeprowadzenie jest wymagane zgodnie z § 4 wytycznych nr 4/2013 a następnie wytycznych nr 22/2022 oraz zgodnie z załącznikiem nr 3 do ww. wytycznych. Dodatkowe, szczegółowe ustalenia w zakresie rzetelności ich treści przedstawiono w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli, str. 502, 519, 715-735, 795, 809, 843-845)

Zakład nie posiadał ustalonych i wdrożonych do funkcjonowania procedur postępowania z alarmami dla wszystkich SZE funkcjonujących w Zakładzie i ostrzeżeniami o ich uszkodzeniach lub wyłączeniu ze stanu działania (częściowym lub całego systemu), co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli, str. 1053-1106)

3. Poleceniami DGSW z 26 kwietnia 2022 r. i Zastępcy DGSW w 27 kwietnia 2022 r. na komendantów i dyrektorów podległych jednostek organizacyjnych SW nałożono szereg obowiązków, mających na celu zapewnienie funkcjonariuszom i pracownikom możliwie najwyższego poziomu bezpieczeństwa. Dotyczyły one m.in. uzupełnienia wyposażenia indywidualnego funkcjonariuszy i pracowników oraz pomieszczeń

⁵¹ Systemy alarmowe – systemy sygnalizacji włamania i napadu – część 1: wymagania systemowe.

⁵² Którego budowę rozpoczęto przed rozpoczęciem okresu objętego kontrolą a w latach 2021-2024 dokonywano wymian kamer analogowych na kamery IP.

⁵³ Których budowę rozpoczęto i zakończono przed rozpoczęciem okresu objętego kontrolą.

wychowawców, terapeutów i psychologów; wyznaczenia w ww. pomieszczeniach i odpowiedniej organizacji stref funkcjonariusza i osadzonego oraz powierzchni tych pomieszczeń; uzupełnienia wyposażenia drzwi wejściowych; prowadzenia cyklicznych szkoleń doskonalących funkcjonariuszy i pracowników; reaktywacji zawieszonych stanowisk oddziałowych dziennych; kierowania funkcjonariuszy po ukończeniu kursu przygotowawczego do odbycia 6-miesięcznej praktyki zawodowej w DO⁵⁴.

W terminie do 1 czerwca 2022 r. Dyrektor Zakładu był zobowiązany do wyposażenia wszystkich funkcjonariuszy działu ochrony wykonujących czynności w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi w środki przymusu bezpośredniego⁵⁵ w postaci kajdanek oraz ręcznego miotacza substancji obojętnej. Do 30 czerwca 2022 r. należało wyposażyć funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne sygnalizatory antynapadowe i alarmowe.

(akta kontroli, str. 301-312, 1272-1275)

Realizacja ww. polecenia w zakresie wyposażenia funkcjonariuszy w śpb została przeprowadzona w taki sposób, iż informacja o nich została zamieszczona w instrukcjach stanowiskowych jako element obowiązkowego wyposażenia funkcjonariusza pełniącego służbę na danym stanowisku ochronnym. Na tej podstawie śpb były wydawane funkcjonariuszom na czas realizacji wyznaczonych zadań a po zakończeniu służby lub realizacji zadań były one zdawane dowódcy zmiany. Funkcjonariuszom nie przydzielano ww. środków na stałe. Liczba sztuk kajdanek na ręce oraz liczba ręcznych miotaczy pieprzu⁵⁶ będąca w okresie objętym kontrolą na stanie Zakładu⁵⁷ i sposób gospodarowania nimi zapewniały wyposażenie w te środki wszystkich funkcjonariuszy DO wykonujących obowiązki służbowe w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi⁵⁸ oraz rezerwę.

(akta kontroli, str. 368-370, 408-409)

Wyposażanie funkcjonariuszy Zakładu w sygnalizatory napadu zainicjowano od czerwca 2018 r. W okresie od 27 kwietnia do 30 czerwca 2022 r. sygnalizatorów nie przekazywano. Proces dalszego wyposażania funkcjonariuszy oraz pracowników w sygnalizatory odbywał się w okresie od 1 lipca 2022 r. do 13 czerwca 2024 r. Stwierdzono znaczne opóźnienie w wyposażaniu uprawnionych funkcjonariuszy i pracowników Zakładu w sygnalizatory, mimo posiadania odpowiedniego ich zapasu, co szczegółowo opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli, str. 371-385)

4. Polecenia z 27 kwietnia 2022 r. zobowiązywały dyrektorów do zrealizowania w terminie do 30 lipca i do 30 października 2022 r. wskazanych w nim przedsięwzięć

⁵⁴ Od dnia 21 marca 2024 r. na podstawie §11 ust. 2 zarządzenia nr 18/24 DGSW w sprawie programu szkolenia wstępnego dla funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej okres praktyki zawodowej w DO został skrócony do jednego miesiąca.

⁵⁵ Dalej: śpb.

⁵⁶ Dalej: rmp.

⁵⁷ W okresie od 1 stycznia do 1 czerwca 2022 r. liczba kajdanek na ręce będąca na stanie wyposażenia Zakładu nie zmieniła się i wynosiła 50 szt. Ich liczba znacząco zwiększyła się do 180 szt. (o 360%) od 16 września 2022 r. natomiast spadła o 25 szt. (13,9%) poprzez wybrakowanie zużytych egzemplarzy. Na koniec I półrocza 2024 r. na stanie Zakładu pozostawało 155 szt. kajdanek na ręce.

Liczba rmp w okresie od 1 stycznia do 3 czerwca 2022 r. zwiększyła się o 30 do 94 szt. (tj. o 46,9%) a od 15 czerwca 2023 r. o kolejne 20 do 114 szt. (o 21,3%). Po wybrakowaniu na koniec 2023 r. 37 szt. rmp na stanie Zakładu na koniec I półrocza 2024 r. pozostawało 77 szt.

⁵⁸ Liczba tych funkcjonariuszy wynosiła od 26 w weekendy, dni świąteczne i poza godzinami pracy administracji Zakładu do maksymalnie 45 w dni powszednie, w czasie pracy administracji.

zabezpieczających w zakresie wyposażenia technicznego i organizacji pomieszczeń wychowawców, terapeutów i psychologów.

(akta kontroli str. 301-303)

Zgodnie z wyjaśnieniami Zastępcy Dyrektora Zakładu w maju 2022 r. wszystkie pomieszczenia wychowawców i psychologów zostały wyposażone w system sygnalizacji napadu oparty na jednym bezprzewodowym przycisku napadowym⁵⁹ a montaż dodatkowych przycisków (przewodowych) zainicjowany we wrześniu 2022 r.⁶⁰ został zrealizowany jako zadanie inwestycyjne ukończone z opóźnieniem w czwartym kwartale 2023 r.⁶¹, co przedstawiono w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”. Także w maju 2022 r. w pomieszczeniach wychowawców i psychologów wyznaczono strefy funkcjonariusza i osadzonego oznakowane na podłodze żółtą linią. W lipcu 2022 r., po uzyskaniu zgody konserwatora zabytków, drzwi wejściowe do pomieszczeń psychologów i wychowawców zostały wyposażone w zamki z jednostronną wkładką oraz odpowiednie przeszklenie. Ww. działania odpowiadały wymogom poleceń z 27 kwietnia 2022 r.

(akta kontroli str. 334-336, 389-407, 452-453)

Na podstawie przeprowadzonych oględzin próby 10 pomieszczeń wychowawców⁶² i psychologów⁶³ ulokowanych w pięciu oddziałach typu zamkniętego ZK w Raciborzu (pawilonach mieszkalnych) stwierdzono, że:

- dziewięć z 10 skontrolowanych pomieszczeń nie było wyposażonych w elementy wewnętrznego systemu urządzeń rejestrujących obraz, na co zezwalały przepisy art. 73a § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy⁶⁴;
- spośród 10 pomieszczeń, siedem zlokalizowano bezpośrednio, a dwa w pobliżu dyżurki funkcjonariusza oddziałowego⁶⁵, co odpowiadało wymogom określonym w pkt 2) lit. a) poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r. Jedno z pomieszczeń, zajmowane przez psychologa Oddziału X, nie znajdowało się w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;
- wszystkie 10 pomieszczeń było wyposażone w sprawny przewodowy system sygnalizacji napadu oparty na dwóch przyciskach antynapadowych stosownie do pkt 2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. oraz w stacjonarne urządzenia telefoniczne z zaprogramowaną i działającą funkcją szybkiego wybierania, realizującą bezpośrednie połączenie ze stanowiskiem służby dyżurnej Zakładu, o których jest mowa w pkt 2) lit. b). poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r. Lokalizacja przycisków antynapadowych w sześciu pomieszczeniach umożliwiała ich łatwe i szybkie użycie przez funkcjonariusza lub pracownika, co było sygnalizowane w wartowni ze wskazaniem miejsca zagrożenia lub zagrożonej osoby oraz w rejonie wzbudzenia alarmu. W czterech przypadkach dostęp do ściennego przycisku alarmowego był utrudniony, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;
- w dziewięciu pomieszczeniach znajdowały się wydzielone strefy – funkcjonariusza (pracownika) i osadzonego, zgodnie z pkt 3.1 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. W dziesiątym pomieszczeniu, wychowawcy ds. kulturalno-oświatowych, stref nie

⁵⁹ Zgodnie z fakturą na zakupiony w dniu 29 marca 2022 r. system wizualizacji alarmu i napadu składały się trzy centrale bezprzewodowe i 50 szt. bezprzewodowych przycisków napadowych (pilotów).

⁶⁰ Opracowanie koncepcji i założeń dla tego systemu.

⁶¹ Protokół końcowego odbioru robót potwierdzający terminowe i prawidłowe zrealizowanie inwestycji został podpisany przez funkcjonariuszy komórki łączności i informatyki Zakładu w dniu 4 grudnia 2023 r.

⁶² W tym pomieszczenia wychowawcy kulturalno-oświatowego, w którym zgodnie z informacją Zastępcy Dyrektora Zakładu nie były prowadzone indywidualne oraz grupowe zajęcia kulturalno-oświatowe (gdyż było to pomieszczenie administracyjne).

⁶³ Tj. 50,0% wszystkich pomieszczeń wychowawców i psychologów.

⁶⁴ Dz.U. z 2024 r. poz. 706. Dalej: *KKW*.

⁶⁵ Stanowisko ochronne.

wydzielono z uwagi na nieprowadzenie w nim indywidualnych oraz grupowych zajęć z osadzonymi;

- ustawienie mebli w siedmiu pomieszczeniach umożliwiało pracę funkcjonariusza lub pracownika w pozycji zwróconej twarzą w kierunku drzwi wejściowych do pomieszczenia zgodnie z pkt 3.2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. Sposób umeblowania trzech pomieszczeń powodował, że osoby tam pracujące siedziały z lewą stroną ciała skierowaną w kierunku drzwi wejściowych do pomieszczenia, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;

- w ośmiu pomieszczeniach, w wyznaczonej strefie osadzonego została odpowiednio zminimalizowana ilość sprzętu kwaterunkowego, w tym ruchomego. Jednakże NIK zwraca uwagę, iż w sąsiedztwie strefy osadzonego w pięciu pomieszczeniach znajdowały się ruchome lustra ścienne, których wykorzystanie może stanowić źródło potencjalnego zagrożenia funkcjonariusza lub pracownika, oraz że w szóstym pomieszczeniu, w bezpośrednim sąsiedztwie strefy osadzonego, znajdował się ruchomy monitor komputera i aparaty telefoniczne;

- wszystkie dziesięć pomieszczeń zostało wyposażone w drzwi wejściowe z zamkiem z wkładką jednostronną i możliwością zamykania jedynie od zewnątrz. W dziewięciu z nich nie było też innych elementów umożliwiających zamknięcie pomieszczenia od wewnątrz. Powyższe było zgodne z pkt 3.5 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. W jednym pomieszczeniu znajdowały się dodatkowe drzwi przejściowe z zamkiem umożliwiającym ich zamknięcie od środka, co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”;

- drzwi do dziewięciu pomieszczeń z wyznaczoną strefą osadzonego zostały wyposażone w przezroczyste przeszklenie o wymiarach nie mniejszych niż 200x500 mm. Było to zgodne z pkt 3.6 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. Przeszklenia nie posiadały drzwi pomieszczenia wychowawcy ds. kulturalno-oświatowych⁶⁶.

(akta kontroli str. 269-280, 283-303, 314-327, 1272-1275)

5. W badanym okresie stan zatrudnienia funkcjonariuszy SW ZK w Raciborzu (wg liczby etatów na koniec poszczególnych lat objętych kontrolą oraz na koniec I połowy 2024 r.) wynosił, odpowiednio: 241, 229, 244 i 237 a liczba przyznanых Zakładowi etatów (oraz liczba nieobsadzonych etatów) wynosiła odpowiednio 244 (3 wakaty), 245 (16 wakatów), 249 (5 wakatów) i 248 (11 wakatów). Największa liczba nieobsadzonych etatów funkcjonariuszy dotyczyła najliczniejszego w Zakładzie DO i wynosiła, odpowiednio: 2, 14, 3 oraz 8, stanowiąc: 1,3 %, 9,2 %, 2 % i 5,2 % przyznanej liczby wynoszącej w całym okresie 153.

Zakład w 2023 r. i 2024 r. (w I półroczu) uczestniczył wraz z OISW w Katowicach w przeprowadzeniu łącznie 19 naborów (14 w 2023 i pięć w 2024 r.) na wolne stanowiska służbowe funkcjonariuszy. W 2023 r. do Zakładu zatrudniono łącznie 45 osób a w I półroczu 2024 r. 19. Nabory do służby w 2021 i 2022 r. były w całości przeprowadzane przez OISW. W latach tych zatrudniono odpowiednio 16 i dziewięć osób.

(akta kontroli str. 520, 528-531, 1025-1028)

Stosownie do § 2 zarządzenia nr 23/18 DGSW z dnia 18 kwietnia 2018 r. w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach śledczych, w ZK w Raciborzu funkcjonowały trzy Oddziały penitencjarne (nr 1, 2, 3), których indywidualna pojemność wahała się od 216 do 304 miejsc dla osadzonych (łącznie 758 miejsc w okresie 2021 - 30 czerwca 2024 r.).

Ustalony zarządzeniami Dyrektora Zakładu stan liczbowy (etatowy) funkcjonariuszy oddziałowych w powyższych Oddziałach w latach objętych kontrolą wynosił odpowiednio: na dzień 1 stycznia i 31 grudnia 2021 r. 27, 25, 30 a na dzień 31 grudnia

⁶⁶ Niewykorzystywanego do realizacji oddziaływań resocjalizacyjnych z osadzonymi.

2022, 2023 r. i 30 czerwca 2024 r. 28, 25, 32 etatów funkcjonariuszy pełniących służbę w systemie jednozmianowym lub wielozmianowym⁶⁷.

Ogólna organizacja zabezpieczenia Oddziałów penitencjarnych w etaty funkcjonariuszy, ze szczególnym uwzględnieniem rodzajów stanowisk: inspektorów DO, wychowawców Działu penitencjarnego, doprowadzających, oddziałowych jednozmianowych (dziennych) i funkcjonariuszy Działu kwatermistrzowskiego, odpowiadała postanowieniom § 2 ust. 2 oraz § 8 ust. 1 i § 9 ust. 1⁶⁸ ww. zarządzenia DGSW w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach. Liczba etatów funkcjonariuszy na stanowiskach oddziałowych wielozmianowych przewidziana (w Zestawieniach stanowisk ZK w Raciborzu⁶⁹) do zabezpieczenia organizacji pracy oraz obsługi Oddziałów Penitencjarnych nr 1 i 3 była niższa łącznie o cztery od liczby oddziałowych ustalonej w wykazach etatowych załączonych do kolejnych zarządzeń Dyrektora Zakładu w sprawie wykazu stanowisk dla ZK w Raciborzu⁷⁰. Natomiast liczba etatów funkcjonariuszy na stanowiskach oddziałowych wielozmianowych przewidziana przez Kierownika DO dla Oddziału Penitencjarnego nr 2 była wyższa o dwa lub cztery etaty od liczby ustalonej w wykazach etatowych Zakładu. Ww. nieścisłości Kierownik DO wyjaśnił m.in. pomyłką w zestawieniu stanowisk z 20 czerwca 2023 r. polegającą na błędnym podporządkowaniu stanowiska oddziałowego S-57 do Oddziału penitencjarnego nr 2 zamiast od Oddziału penitencjarnego nr 1. Pozostałe różnice wyjaśniono błędnym sporządzeniem załączników nr 2 do zarządzenia Dyrektora Zakładu w sprawie tworzenia i organizacji oddziałów penitencjarnych w zakładach karnych i aresztach, sporządzanych poza DO.

(akta kontroli str. 691-714, 978-1005, 1020-1024, 1299, 1301-1302)

W okresie objętym kontrolą Dyrektorzy Zakładu nie występowali do jednostek nadrzędnych (Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w Katowicach⁷¹ i DGSW) z wnioskiem o zwiększenie faktycznej liczby etatów w Zakładzie.

(akta kontroli str. 1221, 1227)

6. W latach objętych kontrolą Zakład zwracał się za pośrednictwem DOSW z propozycjami zadań inwestycyjnych oraz zakupów służących bezpieczeństwu funkcjonariuszy:

- w dniu 7 stycznia 2021 r. zgłoszono na 2022 r. dwie propozycje inwestycji o łącznych nakładach 852 507 zł: (1) wykonanie dokumentacji projektowej i przeprowadzenie prac modernizacyjnych Oddziału XI⁷² Zakładu (600 000 zł) i (2) rozbudowę zabezpieczeń techniczno-ochronnych w celu dostosowania ich do obowiązujących wytycznych (252 507 zł). Dnia 16 czerwca 2021 r. zgłoszono nową propozycję zadań inwestycyjnych, w której zwiększono wartość nakładów przewidzianych na ww. zadania odpowiednio do kwoty 800 000 i 302 507 zł;

- w dniu 10 stycznia 2022 r. zgłoszono wniosek inwestycyjny na 2023 r., w którym ujęto zadanie przebudowy budynku poprodukcyjnego i magazynowego Zakładu na nowy pawilon zakwaterowania wraz z przebudową zabezpieczeń techniczno-ochronnych i budową placu spacerowego i adaptacją pomieszczeń o łącznej wartości

⁶⁷ W tym: zastępców Dyrektora jako kierujących Oddziałem Penitencjarnym, inspektorów DO, oddziałowych dziennych i zmianowych, doprowadzających, kwatermistrza, psychologów i wychowawców. W ramach funkcjonowania tych Oddziałów nie przewidziano etatów pracowników cywilnych.

⁶⁸ Jeden funkcjonariusz pełniący służbę w systemie jednozmianowym na nie więcej niż 150 osadzonych w jednostce typu zamkniętego jaką jest ZK w Raciborzu.

⁶⁹ Opracowanych przez byłego i obecnego Kierownika DO.

⁷⁰ Załączniki nr 2.

⁷¹ Dalej: DOSW.

⁷² Przeznaczonego dla osadzonych niebezpiecznych.

nakładów 43 951 600 zł (w latach 2022-2025), z czego do stycznia 2022 r. wartość poniesionych wydatków inwestycyjnych miała wynieść 478 470 zł;

- w dniu 12 września 2022 r. przesłano propozycję do projektu budżetu więziennictwa na 2023 r. zgłaszając m.in. zamiar realizacji dwóch zadań: (1) remont systemu domofonowo-radiowęzłowego za kwotę 1 450 000 zł i (2) remont systemu sygnalizacji napadowej za kwotę 120 000 zł. W dniu 19 września 2022 r. przesłano wniosek o udzielenie Zakładowi dotacji z Funduszu Aktywizacji Zawodowej Skazanych oraz Rozwoju Przywiąziennych Zakładów Pracy w łącznej kwocie 1 570 000 zł (600 000 zł w 2022 i 970 000 zł w 2023 r.) na pokrycie kosztów przebudowy i rozbudowy ww. systemów (27 października 2022 r. DGSW poinformował Dyrektora Zakładu o pozytywnym rozpatrzeniu wniosku). Według Zastępcy Dyrektora, zwłoka w uzyskaniu środków publicznych na sfinansowanie ww. zadania była przyczyną opóźnienia rozpoczęcia jego realizacji rzeczowej,

- w dniu 8 lutego 2023 r. Dyrektor Zakładu zwrócił się z dodatkową prośbą o uwzględnienie w planie wydatków na 2023 r. zadania inwestycyjnego przebudowy Oddziału XI (zgłoszonego w 2021 r. do realizacji w 2022 r.) wskazując, że wartość przewidzianych nakładów inwestycyjnych wyniesie 2 945 000 zł. W dniu 2 marca 2023 r. Zakład uzyskał informację o zatwierdzeniu planu wydatków na 2023 r., w którym ujęto ww. kwotę na przebudowę Oddziału XI oraz kwotę 5 331 161 zł na częściową realizację zadania przebudowy ZK w Raciborzu, zgłoszonego w styczniu 2022 r. (dodatkowo poinformowano, że na 2024 r. zaplanowano na te zadania wydatki w wysokości 5 810 000 zł).

Na podstawie udostępnionej dokumentacji ustalono, że na wszystkie inwestycje z ww. wniosków Zakład w okresie objętym kontrolą uzyskał kwotę 9 846 161 zł, z czego w 2022 r. kwotę 1 570 000 zł a w 2023 r. 8 276 161 zł.

(akta kontroli str. 539-541, 561-576)

7. W poszczególnych latach okresu objętego kontrolą zarejestrowano łącznie 56 niepożądanych zdarzeń, o których jest mowa w § 2 zarządzeń nr 1/2018 DGSW z dnia 3 stycznia 2018 r. *w sprawie służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, zdarzeń mogących wystąpić w Służbie Więziennej oraz sposobu ich wyjaśniania i dokumentowania*⁷³ i nr 100/22 DGSW z dnia 29 grudnia 2022 r. *w sprawie ustalenia organizacji służby dyżurnej w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, w tym sposobu i trybu informowania o zdarzeniach, które wystąpiły w Służbie Więziennej oraz ustalenia sposobu i trybu przeprowadzenia czynności sprawdzających dotyczących tych zdarzeń, oraz sposobu ich dokumentowania*⁷⁴, z czego: 12 w 2021 r., 14 w 2022 r., 19 w 2023 r. i 11 w I półroczu 2024 r. Zgłoszonych i zarejestrowanych zostało sześć przypadków napaści na funkcjonariusza (po trzy zdarzenia w 2021 i 2022 r.).

(akta kontroli str. 788-793, 878, 887, 897, 905-906)

Przejawy zaistniałych zagrożeń dla funkcjonariuszy były przedmiotem (niejedynym) odpraw penitencjarno-ochronnych zwoływanych w Zakładzie. Zgodnie z protokołami w trakcie odpraw funkcjonariusz pełniący w ZK w Raciborzu funkcję profilaktyka przedstawiał wnioski z przeprowadzonych czynności wyjaśniających dotyczących tych zdarzeń.

(akta kontroli str. 1234-1245)

Po zaistniałych przypadkach napaści na funkcjonariusza każdorazowo w stosunku do osadzonego sporządzany był wniosek do Dyrektora Zakładu o ukaranie dyscyplinarne

⁷³ Dalej: zarządzenie nr 1/2018 DGSW.

⁷⁴ Dalej: zarządzenie nr 100/22 DGSW.

sprawcy przewinienia, powiadomienie o zdarzeniu właściwego sądu penitencjarnego oraz zawiadomienie do Prokuratury Rejonowej w Raciborzu o podejrzeniu popełnienia przestępstwa naruszenia nietykalności cielesnej funkcjonariusza. Wszystkich sprawców napaści, w wyniku wewnętrznego postępowania zakwalifikowano jako osadzonego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu (stosownie do art. 88a § 1 pkt 3 lit. d KKW) oraz umieszczono ich w oddziale mieszkalnym przeznaczonym dla osadzonych niebezpiecznych. Ponadto, zastosowano względem ww. osadzonych działania opisane w art. 88b KKW oraz stworzono każdemu z nich szczegółowe zalecenia opisane w Karcie Osadzonego Niebezpiecznego.

(akta kontroli str. 966-976, 1220-1224)

Do 5 kwietnia 2023 r. czynności profilaktyczne w Zakładzie były prowadzone na podstawie instrukcji nr 7 Dyrektora z dnia 29 kwietnia 2016 r. w sprawie *przekazywania, gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych*. W dniu 5 kwietnia 2023 r. Dyrektor ustalił aktualnie obowiązujący sposób realizacji czynności profilaktycznych⁷⁵, za które odpowiedzialni byli (w różnym zakresie) wszyscy funkcjonariusze i pracownicy ZK w Raciborzu. Ponadto w stosunku do osadzonych zachowujących się agresywnie ustalane były, w sposób pisemny indywidualne zalecenia profilaktyczne przeznaczone dla funkcjonariuszy DO.

(akta kontroli str. 1007-1019, 1246)

8. W latach 2021 – 2024 (do 30 czerwca) do Dyrektora Zakładu nie wpływały postulaty od funkcjonariuszy dotyczące potrzeby zmian organizacyjno-prawnych w działaniu ZK w Raciborzu lub SW, mających na względzie podniesienie standardów bezpieczeństwa funkcjonariuszy na służbie⁷⁶. W dniu 14 czerwca 2022 r. na ręce Dyrektora wpłynął wniosek Zarządu Terenowego w Raciborzu Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa z 14 czerwca 2022 r. o przeprowadzenie audytu bezpieczeństwa na stanowisku oraz o usunięcie z biurek funkcjonariuszy osłon zabezpieczających wykonanych z pleksi. Według organizacji związkowej osłony nie spełniały swojej funkcji w sposób właściwy, ergonomiczny, utrudniały kontakt werbalny i stanowiły potencjalne zagrożenie dla funkcjonariuszy ze strony osadzonych. Dyrektor w odpowiedzi na ww. poinformował, że nie zachodziły podstawy do przeprowadzenia audytu i nie było powodów, aby rozpatrzyć ww. wnioski pozytywnie. Według informacji Komisji Zakładowej NSZZ Solidarność Funkcjonariuszy i Pracowników SW przy ZK w Raciborzu wszelkie sprawy związane z postulatami funkcjonariuszy poruszane były na spotkaniach z dyrekcją Zakładu, z których nie sporządzano dokumentacji.

W dniu 14 lutego 2024 r. Zarząd Główny Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa w piśmie do DGSW zwrócił uwagę na problem związany z monitorowaniem pomieszczeń, w których znajdują się stanowiska monitoringu, a kamery służą do obserwacji pracy funkcjonariuszy SW. Według Zarządu monitorowanie miejsc pracy funkcjonariuszy i pracowników nie zostało uregulowane przez ustawę o SW, a praktyka ta odbywa się tylko na podstawie poleceń wydanych przez DGSW. Dalej podano, że stosowanie monitoringu w określonych miejscach i pomieszczeniach powinno być oceniane przede wszystkim przez pryzmat bezpieczeństwa jak i poszanowania godności i innych dóbr osobistych pracowników objętych monitoringiem. Ponadto w piśmie poruszono problemy bezprawnego wydłużania przez niektórych przełożonych czasu

⁷⁵ Instrukcja nr 1/2023.

⁷⁶ Pismo funkcjonariuszki z 23 marca 2022 r. odpowiedź Dyrektora dotyczyły jej indywidualnego interesu w zakresie warunków pełnienia służby.

służby i pracy na stanowiskach monitorowego nawet do sześciu godzin; kierowania do służby na stanowisku monitorowego osób bez odpowiedniego przeszkolenia oraz kwestię ilości obiektów podlegających obserwacji przez funkcjonariusza oraz innych czynności, które w czasie pełnienia obserwacji musi (czasami) pełnić monitorowy mogące wpływać na koncentrację funkcjonariusza i skuteczność prowadzonej obserwacji osadzonych.

(akta kontroli str. 365-367, 1220, 1224, 1228-1233)

9. Zgodnie z poleceniami z 27 kwietnia 2022 r. poprzedzonymi poleceniami DGSW z 26 kwietnia 2022 r. w terminie nieprzekraczającym 30 września 2022 r. w Zakładzie zorganizowano i przeprowadzono szkolenie z samoobrony; udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej; zasad współpracy i wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy oraz z zakresu używania lub wykorzystywania śpb (od 5 do 8 lipca 2022 r. udział w szkoleniu wzięło łącznie 191 osób, z przewidzianego całego składu załogi wynoszącej 229 funkcjonariuszy, z wyjątkiem osób czasowo nieobecnych w służbie lub pracy). Ww. szkolenie w zakresie samoobrony i zasad udzielenia pierwszej pomocy zostało powtórzone w dniach od 18 do 29 września 2023 r. W czerwcu 2024 r. przeprowadzone zostały szkolenia na temat procedur alarmowania i reagowania w sytuacji bezpośredniego życia i zdrowia funkcjonariuszy oraz zajęcia samoobrony z zakresu użycia siły fizycznej, technik obrony i obezwładniania. Ponadto Zakład przeprowadził następujące szkolenia mające bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo funkcjonariuszy:

- we wrześniu 2022 r. – z zakresu rozpoznawania werbalnych i niewerbalnych sygnałów agresji; negocjacji i mediacji oraz reagowania w sytuacjach kryzysowych;
- w sierpniu i wrześniu 2023 r. – z zakresu: procedur alarmowania w sytuacja bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia bądź bezpieczeństwa jednostki, kontroli poprawności działania systemów alarmowania, procedur wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników cywilnych.

(akta kontroli str. 256-258, 301-303, 337-345, 1029-1052, 1272-1275)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W Zakładzie funkcjonowały komórki organizacyjne⁷⁷, do utworzenia których Dyrektor był zobligowany przepisem § 5 pkt 1 zarządzenia nr 30/10 DGSW. Jednakże struktura organizacyjna Zakładu oraz zadania, uprawnienia i odpowiedzialność poszczególnych komórek Zakładu, w tym odpowiedzialnych za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z rozwiązywaniem sytuacji kryzysowych, dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim funkcjonariuszom i pracownikom nie zostały formalnie określone w żadnym dokumencie wewnętrznym, co w ocenie NIK było nierzetelne i nie odpowiadało standardom kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych⁷⁸. W praktyce jedynym miejscem, gdzie znalazł się element opisu struktury organizacyjnej Zakładu była opublikowana w Biuletynie Informacji Publicznej zakładka opisana jako „Struktura Organizacyjna”, w której znajdowała się lista komórek organizacyjnych Zakładu, jednak bez opisu ich zadań i odpowiedzialności, schematu oraz ich wzajemnych relacji.

(akta kontroli str. 164-169, 1451)

⁷⁷ Z wyjątkiem komórki ochrony informacji niejawnych, której funkcję wypełniał jeden funkcjonariusz.

⁷⁸ Zob.: *Komunikat nr 23 MF*. Standard A3: „Zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny”.

Zastępca Dyrektora ZK w Raciborzu w powyższej sprawie wyjaśnił m.in., że nie określono regulaminu, ponieważ stworzenie tego dokumentu nie było wskazane w przepisach nadrzędnych. Zastępca dodał, że w Zakładzie obowiązują zarządzenia Dyrektora w sprawie wykazu stanowisk dla ZK w Raciborzu⁷⁹ oraz w sprawie podziału kompetencji w kierownictwie ZK w Raciborzu⁸⁰.

(akta kontroli str. 636-646)

NIK zwraca uwagę, że przywołane w wyjaśnieniu zarządzenia Dyrektora Zakładu regulują jedynie niektóre elementy struktury organizacyjnej Zakładu, nie zapewniają jednak przejrzystego i spójnego określenia zadań, uprawnień i odpowiedzialności komórek organizacyjnych Zakładu, co potwierdza m.in. niewskazanie w strukturze Zakładu komórki organizacyjnej (bądź stanowiska pracy/służby) odpowiedzialnej w szczególności za monitorowanie, koordynowanie i nadzór nad działaniami związanymi z sytuacjami kryzysowymi dotyczącymi zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonariuszom i pracownikom.

2. W Zakładzie nie dokumentowano faktu zaznajomienia funkcjonariuszy SW o wprowadzonych⁸¹ dodatkowych obowiązkach polegających na wzajemnym ubezpieczeniu się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań, udzielaniu pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznym alarmowaniu i reagowaniu w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia. Analiza instrukcji stanowiskowych funkcjonariuszy ZK w Raciborzu z czerwca 2023 r. oraz zakresów czynności lub obowiązków funkcjonariuszy wykonujących w Zakładzie czynności ochronne (skontrolowano osiem instrukcji stanowiskowych i cztery zakresy czynności funkcjonariuszy, tj. 16,9% wszystkich 71 stanowisk służbowych realizujących te czynności) nie potwierdziła, aby zaznajomienie funkcjonariuszy z powyższą procedurą wynikało z treści tych dokumentów. Stanowi to naruszenie art. 94 pkt 1, w związku z art. 5 *KP*. Funkcjonariusze, od których w toku kontroli przyjęto ustne wyjaśnienia potwierdzili, że nie zostali zapoznani z treścią powyższych procedur i wprowadzonych od czerwca 2023 r. obowiązków, bądź wyjaśnili, że tego nie pamiętali.

(akta kontroli str. 186-206, 212-227, 328-333)

W odpowiedzi na pytanie z jakiego powodu w zatwierdzonych instrukcjach stanowiskowych funkcjonariuszy z czerwca 2023 r. i w zakresach czynności lub obowiązków funkcjonariuszy wykonujących w Zakładzie czynności ochronne nie zamieszczono obowiązku wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań, udzielania pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznego alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, Zastępca Dyrektora Zakładu wyjaśnił, że w chwili tworzenia procedur do aktualnej Instrukcji ochronnej, trwały prace nad nowym systemem alarmowym na terenie całej jednostki (ZK w Raciborzu). Zdaniem Zastępcy Dyrektora, wprowadzenie informacji o sposobach wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i alarmowania do każdej instrukcji stanowiskowej lub zakresu obowiązków spowodowałoby konieczność zmiany każdego dokumentu z osobna. W związku z czym stworzono procedury w postaci osobnego dokumentu. Według Zastępcy ewentualne zmiany

⁷⁹ Nr 258/4/24 z 7 sierpnia 2024 r.

⁸⁰ Nr 287/24 z 27 sierpnia 2024 r.

⁸¹ W opisie procedur wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia z 20 czerwca 2023 r. i w uzupełniającej ją procedurze wzajemnego ubezpieczania się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań oraz alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia albo zagrożenia bezpieczeństwa jednostki z 24 maja 2024 r.

procedury wymagają obecnie wyłącznie zmiany tego dokumentu oraz przeprowadzenia szkolenia, a nie zmiany wszystkich instrukcji i zakresów czynności.

(akta kontroli str. 264-266)

NIK zwraca uwagę, że opisy procedur z 20 czerwca 2023 r. i 24 maja 2024 r., zgodnie z § 10 ust. 2 pkt 3) Zarządzenia nr 69/23 zostały przygotowane i zatwierdzone w pojedynczym egzemplarzu, stanowiącym integralną część Instrukcji ochronnej. Instrukcja wraz z ww. dokumentami, stosownie do ust. 3 powyższego Zarządzenia przechowywana była w wartowni, zabezpieczona przed nieuprawnionymi osobami. Wskutek tego dostęp do nich dla funkcjonariuszy był utrudniony, mimo iż zawierają one istotne, z punktu widzenia bezpieczeństwa źródło obowiązków służbowych i pracowniczych. Wobec powyższego, nie można uznać, że obowiązek poinformowania pracowników o wprowadzonej (opisem procedur z 20 czerwca 2023 r. i 24 maja 2024 r.) zmianie obowiązków funkcjonariuszy i pracowników został zrealizowany.

3. Oględziny 10 pomieszczeń wychowawców i psychologów pod kątem ich wyposażenia oraz bezpiecznego położenia i urządzenia wykazały, że:
- jedno z pomieszczeń zajmowane przez psychologa Oddziału X (nr 17 na parterze, w pawilonie E) nie znajdowało się w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego, co naruszało wymogi bezpieczeństwa określone w pkt 2) lit a) poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r., albowiem dyżurka ww. Oddziału była położona na I piętrze pawilonu. Ponadto w pomieszczeniu tym znajdowały się dodatkowe drzwi przejściowe z zamkiem umożliwiającym ich zamknięcie od środka, co było niezgodne z pkt 3.5 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. oraz wyłączona kamera monitorująca obraz przestrzeni tego pomieszczenia, co NIK ocenia jako działanie niesprzyjające poprawie bezpieczeństwa;
 - w czterech pomieszczeniach⁸² dostęp do ściennego przycisku systemu sygnalizacji napadu był utrudniony na skutek niewłaściwego rozmieszczenia mebli⁸³ i wyposażenia biurowego⁸⁴ albo z powodu zamontowania przycisków naściennych poniżej poziomu blatu biurka oraz blatu tymczasowej półki. Naruszało to wymogi pkt 2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r., które stanowią, że przyciski antynapadowe powinny być zamontowane w miejscu umożliwiającym ich łatwe i szybkie użycie;
 - ustawienie mebli w trzech pomieszczeniach⁸⁵ nie zapewniały możliwości pracy funkcjonariusza lub pracownika w pozycji zwróconej twarzą w kierunku drzwi wejściowych do pomieszczenia, zgodnie z pkt 3.2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. Sposób umeblovania tych pomieszczeń powodował, że osoby tam pracujące siedziały lewą stroną ciała skierowaną w kierunku drzwi wejściowych do pomieszczenia.

(akta kontroli str. 269-280, 296-299, 301-303, 1272-1275)

W sprawie usytuowania i układu pomieszczenia nr 17 Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że wyłącznie ono jest usytuowane na innej kondygnacji niż dyżurka oddziałowego, co było spowodowane warunkami architektonicznymi Zakładu niepozwalającymi na utworzenie dodatkowego pomieszczenia na tej samej kondygnacji. Zdaniem Zastępcy, nie można stwierdzić, iż nie jest ono w pobliżu dyżurki oddziałowego z uwagi na niewielką kubaturę oddziału X znajdującego się

⁸² Nr 501 i 601 w pawilonie B, 901 w pawilonie C i 29 w pawilonie E.

⁸³ Niewłaściwe ustawienie biurka w stosunku do umiejscowienia przycisku naściennego.

⁸⁴ Przyciski naścienne zasłonięte przez monitor systemu FORTECA oraz przez stacjonarny aparat telefoniczny.

⁸⁵ Nr 901 w pawilonie C oraz 17 i 29 w pawilonie E.

na trzech kondygnacjach budynku (pawilonu E), a dotarcie w każdy punkt oddziału zajmuje niewielką ilość czasu. Według Zastępcy, pomieszczenie to zostało przebudowane poprzez wstawienie ścianek, w które wbudowano kratę i ościeżnicę z drzwiami przejściowymi. Wbudowane drzwi wewnętrzne posiadały możliwość zamknięcia od środka, celem odseparowania od strefy przewidzianej dla osadzonego. Klucz do drzwi wyposażonych w zamek z wkładką dwustronną posiadał psycholog i oddziałowy. Wcześniej, przed przyjęciem osadzonego psycholog zamykał drzwi, po czym dopiero wówczas wprowadzano osadzonego na konsultację. Z uwagi, iż zabezpieczenia te były niezgodne z wytycznymi, na polecenie Dyrektora zostały usunięte. Kamera znajdująca się w przestrzeni ww. pomieszczenia została wyłączona, gdyż częściowo obejmowała ona obrazem miejsce pracy psychologa. Według Zastępcy stało się tak w oparciu o polecenie DGSW z dnia 26 lutego 2024 r.⁸⁶, zaprzestania praktyki monitorowania pomieszczeń, w których znajdują się stanowiska monitoringu. Zastępca wyjaśnił również, że na czas konsultacji psychologicznej, w pobliżu pozostaje funkcjonariusz DO, który w każdej chwili może podjąć odpowiednie działania. Ponadto, osadzeni udający się na indywidualne rozmowy mają założone kajdanki na ręce trzymane z tyłu.

W kwestii umiejscowienia naściennych przycisków sygnalizacji napadu poniżej poziomu blatu biurka i tymczasowej półki Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że półka nad tym przyciskiem⁸⁷ została zamontowana po montażu systemu alarmowego i nie było to skonsultowane z działem ochrony. Zastępca podał też, że przedmiotowa półka w chwili obecnej została zdemonstrowana, co spowodowało swobodny dostęp funkcjonariusza do przycisku alarmowego.

Odnosząc się do kwestii nieprawidłowego ustawienia mebli w trzech pomieszczeniach, Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że w pomieszczeniu 901 (w pawilonie C) jedno z dwóch biurek zostało ustawione bokiem do wejścia do pomieszczenia „ze względów architektonicznych”, podobnie jak w pomieszczeniach 17 i 29 (w pawilonie E), w których względy architektoniczne jak i niedostateczna ilość miejsca nie pozwalały na ustawienie mebli biurowych tak aby osoby przy nich siedzące były zwrócone twarzą w kierunku drzwi wejściowych.

Stwierdzone w toku oględzin przypadki zasłonięcia naściennych przycisków sygnalizacji napadu funkcjonariusze wykonujący w tych pomieszczeniach obowiązki wychowawców i psychologa wyjaśniali pośpiechem i nieuwagą, możliwością przesunięcia aparatu przewodowego przez inną osobę (podczas nieobecności funkcjonariusza) oraz brakiem wystarczającej ilości miejsca na zamontowanie dodatkowego ekranu w dogodnym miejscu.

(akta kontroli str. 328-333, 347-353)

NIK wskazuje, że przywołane w wyjaśnieniu pisemne polecenie DGSW z 26 lutego 2024 r. nie odnosiło się do sytuacji opisanej w nieprawidłowości (tj. zaprzestania monitorowania sposobu zachowania osadzonego w trakcie osobistego kontaktu z psychologiem) i zdaniem NIK, na skutek wyłączenia kamery monitoringu nastąpiło pogorszenie stanu bezpieczeństwa funkcjonariusza wykonującego czynności psychologa w tym pomieszczeniu, którego umiejscowienie i wyposażenie nie odpowiadało wymogom poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r. i poleceń z 27 kwietnia 2022 r.

⁸⁶ Zawarte w piśmie BKS.101.22.1.2024.OSZ sformułowanym w odpowiedzi na pismo Przewodniczącego Zarządu Głównego Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Funkcjonariuszy i Pracowników Więziennictwa.

⁸⁷ W pomieszczeniu nr 29 pawilonu E (oddział X).

4. Dyrektor Zakładu nie zapewnił terminowej i prawidłowej realizacji pkt. 1 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. w zakresie obowiązku wyposażenia funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne (osobiste) sygnalizatory antynapadowe i alarmowe. Do określonej w poleceniach daty 30 czerwca 2022 r., do której miało nastąpić wyposażenie personelu w ww. urządzenia, odbiór sygnalizatora potwierdziło jedynie 36 funkcjonariuszy, a w dniu 1 lipca 2022 r. kolejny funkcjonariusz. Oznacza to, że w tym dniu (1 lipca 2022 r.) wymaganego urządzenia nie posiadało 210 (85 %) osób, w tym 194 funkcjonariuszy i 16 pracowników cywilnych⁸⁸ spośród 247 zatrudnionych osób mających bezpośredni kontakt (regularny bądź doraźny⁸⁹) z osobami pozbawionymi wolności, narażonych na potencjalny atak z ich strony. Proces wyposażania w ww. urządzenia kolejnych 89 funkcjonariuszy i pięciu pracowników cywilnych Zakładu odbywał się stopniowo w okresie od 5 lipca 2022 r. do 13 czerwca 2024 r.⁹⁰ Oznacza to, że według stanu na 30 czerwca 2024 r. sygnalizatorem nadal nie dysponowało blisko 47% osób narażonych na potencjalny atak ze strony osadzonych.

(akta kontroli str. 371-385, 520-525)

Zastępca Dyrektora Zakładu wyjaśnił, że przyczyną opóźnień był brak dostępności ww. asortymentu na rynku w maju 2022 r.⁹¹ oraz że w chwili pojawienia się sygnalizatorów na rynku zostały one niezwłocznie zakupione.

(akta kontroli str. 541-546)

Zastępca Dyrektora, która według stanu na dzień 30 czerwca 2024 r. odpowiadała m.in. za nadzór nad Działem kwatermistrzowskim wyjaśniła, że blisko 47% funkcjonariuszy, którzy nie otrzymali sygnalizatora alarmowego (akustycznego) to osoby pełniące służbę w DO, których na czas realizacji zadań służbowych wyposaża się w radiotelefon przenośny. Poza utrzymaniem stałej łączności z dowódcą zmiany posiada on funkcję wywołania alarmowego z lokalizatorem położenia. Według Zastępcy osobiste sygnalizatory działają na zasadzie emisji głośnego sygnału akustycznego po wyrwaniu zawlecзки, a funkcja wywołania alarmowego w radiotelefonie pełni rolę sygnalizatora, gdzie po wciśnięciu przycisku następuje włączenie sygnału dźwiękowego na pozostałych radiotelefonach oraz na stanowisku dowodzenia. Funkcja ta daje także możliwość prowadzenia nasłuchu oraz wskazuje położenie urządzenia wysyłającego sygnał alarmowy na konsoli stanowiska dowodzenia. W związku z tym, uwzględniając właściwości techniczne radiotelefonów (z wywołaniem alarmowym) uznano, że jest to urządzenie w pełni spełniające kryteria techniczne jako sygnalizator alarmowy, o których mowa w poleceniach z 27 kwietnia 2022 r. i odstąpiono od wyposażania funkcjonariuszy w dodatkowe urządzenia.

(akta kontroli str. 647-656)

Odnosząc się do wyjaśnień, NIK zwraca uwagę, że indywidualne sygnalizatory antynapadowe (alarmowe), o których mowa w pkt 1. poleceń z 27 kwietnia 2022 r. zostały przewidziane przez Zastępcę DGSW jako wyposażenie dla ogółu funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osadzonymi, bez względu na to czy korzystają lub nie korzystają z bezprzewodowych środków łączności Zakładu. Uproszczone wywołanie alarmu poprzez wyciągnięcie zawlecзки z indywidualnego sygnalizatora, daje możliwość natychmiastowego

⁸⁸ Tj. odpowiednio 84 % i 100%.

⁸⁹ Np. w trakcie realizacji zadań doraźnego wzmocnienia pionu ochronnego Zakładu.

⁹⁰ Z czego w drugim półroczu 2022 r. wydano cztery szt. a w okresie od 13 lutego 2023 r. do 13 czerwca 2024 r. 85 szt.

⁹¹ Co potwierdzały m.in. korespondencja przeprowadzona 18 maja 2022 r. z trzema podmiotami handlowymi za pomocą poczty elektronicznej.

uruchomienia sygnału alarmującego słyszalnego w sąsiedztwie i pobliżu zagrożonej osoby, zaskoczenia napastnika oraz bezpośredniej reakcji innych osób na sytuację kryzysową. Zasadniczą funkcją radiotelefonu jest natomiast zapewnienie stałej komunikacji głosowej pomiędzy funkcjonariuszami i pracownikami⁹². Nadto NIK wskazuje, że w okresie od 8 października 2021 r. do 1 września 2023 r. Zakład zakupił łącznie 229 szt. alarmów osobistych co spowodowało, że na dzień 30 czerwca 2024 r. w Zakładzie znajdował się zapas 113 sygnalizatorów, który pozwalałby na wyposażenie wszystkich uprawnionych osób w wymagane urządzenie alarmujące.

(akta kontroli str. 657-670)

5. Dyrektor Zakładu nie zapewnił terminowej realizacji pkt 2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. w zakresie obowiązku wyposażenia w terminie do 30 października 2022 r. pomieszczeń wychowawców, psychologów i terapeutów w bezprzewodowy lub przewodowy system sygnalizacji napadu, oparty co najmniej na dwóch przyciskach antynapadowych⁹³. Ponadto oba systemy sygnalizacyjne uzyskane w kwietniu 2022 r.⁹⁴ i w grudniu 2023 r.⁹⁵ nie odpowiadały pod względem technicznym wymogom § 3 ust. 2 i 3 wytycznych nr 4/2013, według których systemy tego typu należało projektować i instalować zgodnie z polskimi normami⁹⁶, a w szczególności powinny one spełniać wymogi zabezpieczenia minimum w stopniu 3 wg normy PN-EN 50131-1. Ponadto, w specyfikacji warunków zamówienia⁹⁷ z 25 listopada 2022 r. Zakład wielokrotnie wskazał, że przedmiotowy system sygnalizacji (część przewodowa) oraz wszystkie jego elementy (wliczając w to sposób montażu) miał być zgodny z normą EN50131-GRADE3⁹⁸. Zamawiający wymagał też (w SWZ) aby wszystkie elementy systemu instalowane w ramach ww. zamówienia były w pełni kompatybilne z urządzeniami i oprogramowaniem zainstalowanym na terenie obiektu a zainstalowane systemy były zgodne z obowiązującymi przepisami i wytycznymi wdrożonymi w SW.

(akta kontroli str. 410-428, 452-453, 465-496)

Zastępca Dyrektora wyjaśnił, że przyczyną opóźnienia w realizacji i uruchomieniu systemu sygnalizacji napadu był fakt, że Zakład uzyskał informację o udzieleniu przez DGSW dotacji na realizację zadania pn. przebudowa systemu domofonowo-radiowęzłowego wraz z rozbudową systemu sygnalizacji napadu w dniu 27 października 2022 roku⁹⁹. Według Zastępcy niezwłocznie przystąpiono do realizacji zadania, które zakończono 4 grudnia 2023 roku.

⁹² Dodatkowa funkcja *wywołania alarmowego* uruchamiana poprzez chwilowe naciśnięcie jednego spośród 10 przycisków znajdujących się na obudowie radiotelefonu powoduje, że sygnał dźwiękowy rozlegnie się na pozostałych włączonych radiotelefonach. Ich użytkownicy, za wyjątkiem osoby znajdującej się na stanowisku dowodzenia, nie zna lokalizacji zagrożonej osoby, dopóki dowódca nie przekaze im słownego komunikatu o jej przybliżonym bądź ostatnim położeniu. To może być przyczyną zwłoki w udzieleniu pomocy tej osobie. Radiotelefony mogą być też narażone na zakłócenia lub zaniki sygnału położenia w miejscach zabudowanych rozległymi i wielokondygnacyjnymi budynkami Zakładu.

⁹³ Zamontowanych przy blacie biurka oraz na podłodze lub w innym miejscu umożliwiającym łatwe użycie przez funkcjonariusza lub pracownika SW.

⁹⁴ System przycisków napadowych bezprzewodowych wykonany siłami funkcjonariuszy Zakładu w oparciu o zakupione urządzenia techniczne.

⁹⁵ Zrealizowany jako część zamówienia pn. *Przebudowa systemu domofonowego radiowęzłowego wraz z rozbudową systemu sygnalizacji napadu w ZK w Raciborzu* obejmującego wykonanie kompletnej dokumentacji projektowej (etap I) oraz dostawę urządzeń i wykonanie robót montażowych (w etapie II).

⁹⁶ Wskazanymi w załączniku nr 1 do wytycznych nr 4/2013.

⁹⁷ Dalej: SWZ.

⁹⁸ Klasę GRADE3 stosuje się w obiektach o średnim i wysokim ryzyku, takich jak instytucje publiczne.

⁹⁹ Wnioski o przyznanie środków finansowych na to zadanie Zakład składał w dniach 12 i 19 września 2022 r.

Jeden z dwóch funkcjonariuszy, którzy potwierdzili protokół końcowego odbioru robót¹⁰⁰ w złożonych wyjaśnieniach potwierdził, że Zakład nie otrzymał od wykonawcy pisemnego zapewnienia, że rozbudowany przewodowy system sygnalizacji napadu jak i rozbudowany bezprzewodowy system sygnalizacji napadu były zgodne z normą EN50131 stopień 3 (GRADE3) albo, że spełniały wymogi zabezpieczenia wg normy PN-EN 50131-1 bądź, że ich poszczególne składowe urządzenia techniczne i elementy instalacyjne¹⁰¹ były zgodne z tą normą. Ww. osoba wyjaśniła, że *Zakład w trakcie realizacji inwestycji uzyskał zgodę zastępcy Dyrektora Generalnego na odstępstwa w stosowaniu systemu sygnalizacji i napadu zgodnie z PN-EN 50131-1*. W związku z tym miano odstąpić od wyegzekwowania potwierdzenia spełniania ww. normy przez systemy sygnalizacji napadu. Dla dostarczonych w dniu 29 marca 2022 r. urządzeń technicznych¹⁰² służących do samodzielnej realizacji w Zakładzie systemu wizualizacji alarmu i napadu wraz z bezprzewodowymi przyciskami napadowymi także nie uzyskano dokumentacji potwierdzającej spełnianie przez nie wymogów zabezpieczenia wg normy PN-EN 50131-1 (w stopniu minimum 3). Według powyższego funkcjonariusza, elementy systemu zostały zakupione i uruchomione jako szybkie i doraźne zabezpieczenie stanowisk pracy w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, służby zdrowia, oddziałowych, terapii zajęciowej oraz sal przesłuchań¹⁰³, do czasu zakupu i instalacji docelowego przewodowego systemu sygnalizacji napadu opartego na dwóch przyciskach¹⁰⁴.

(akta kontroli str. 497-499, 541-542, 547-551, 568-569)

Odnosząc się do powyższych wyjaśnień, NIK zwraca uwagę, że Dyrektor Zakładu wystąpił do DOSW o przyznanie środków finansowych w kwocie 120 000 zł na remont systemu sygnalizacji napadu w dniu 12 września 2022 r., tj. po upływie czterech miesięcy i 15 dni od dnia wydania przez Zastępcę DGSW poleceń z 27 kwietnia 2022 r. oraz na jeden miesiąc i 17 dni przed upływem wyznaczonego przez Zastępcę DGSW terminu realizacji. Wskazuje to na przyczynę wystąpienia nieuzasadnionej zwłoki w tym zakresie. Ponadto wytyczne nr 4/2013 nie przewidywały możliwości wnioskowania o odstępstwo od stosowania obowiązującej normy dla realizowanego SZE¹⁰⁵ i uzyskania takiej zgody. Przedmiotowy wniosek ówczesny Dyrektor Zakładu wystosował do CZSW w dniu 2 lutego 2023 r. za pośrednictwem DOSW, a więc po przeprowadzonym i zakończonym postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego¹⁰⁶. Wniosek ten dotyczył wyłącznie problemu ograniczonej dostępności odpowiednich przycisków napadowych, zgodnych z obowiązującą, wymaganą normą.

(akta kontroli str. 301, 412-415, 457-464, 568-569)

¹⁰⁰ Z 4 grudnia 2022 r.

¹⁰¹ W tym kasety sterownicze z przyciskiem bezpieczeństwa, urządzenie UPS (zasilacz awaryjny), panel sieciowy modułów, przyciski antynapadowe, sygnalizatory optyczno-akustyczne, stacje monitorowania, centrale i przyciski bezprzewodowe.

¹⁰² Trzech central bezprzewodowych i 50 przycisków.

¹⁰³ W których piloty były traktowane jako przenośne urządzenia przeznaczone m.in. dla adwokatów, innych funkcjonariuszy i prokuratorów.

¹⁰⁴ Obecnie przyciski bezprzewodowe systemu sygnalizacji napadu funkcjonują wyłącznie w dwóch pomieszczeniach kantin, w których jest prowadzona obsługa osób pozbawionych wolności.

¹⁰⁵ Wyjątkiem był zapis przewidujący, że odstępstwa od wytycznych mogą dotyczyć wyłącznie uwarunkowań architektonicznych jednostki.

¹⁰⁶ Podpisaniem w dniu 14 grudnia 2022 r. umowy z wyłonionym wykonawcą.

6. Koncepcje i założenia funkcjonalne do projektu modernizacji i budowy trzech osobnych SZE¹⁰⁷ wraz z analizami zagrożeń, opracowane przez Kierownika DO Zakładu we wrześniu 2022 r. i w październiku 2023 r. nie odpowiadały wymogom § 2 pkt 2 wytycznych nr 4/2013 oraz aktualnych wytycznych nr 4/2022, jak również treści Załącznika nr 3¹⁰⁸ do wytycznych. Analizy powinny bowiem identyfikować potencjalne zagrożenia dla systemu powodujące zainicjowanie alarmu, zarówno te przypadkowe jak i rozmyślne (celowe działanie), a także określać prawdopodobieństwo ryzyka wystąpienia zagrożenia. Natomiast we wspólnym opracowaniu założeń funkcjonalnych, sporządzonym dla przebudowy systemu domofonowo-radiowęzłowego i rozbudowy systemu sygnalizacji napadu, zamiast realnych zagrożeń dla działania systemów (np. awarii technicznej systemu, ataku hackerskiego, zaniku zasilania w energię elektryczną, celowego zniszczenia lub uszkodzenia, sabotażu) wskazano trzy potencjalne skutki niesprawności pierwszego z powyższych systemów (m.in. brak możliwości zestawienia¹⁰⁹ niezależnego połączenia osadzonego z wychowawcą, psychologiem lub terapeutą oraz utrudnienie dla prowadzenia nasłuchu w celi mieszkalnej podczas realizacji czynności profilaktycznych). Natomiast w przypadku opracowanej koncepcji wraz z założeniami dla projektu wykonania systemu monitoringu świetlic i kaplicy, jako możliwe zagrożenia dla jego funkcjonowania (bez oszacowania prawdopodobieństwa ich wystąpienia) wymieniono: brak możliwości oceny sytuacji w czasie wystąpienia sytuacji zagrażającej bezpieczeństwu funkcjonariuszy i pracowników Zakładu oraz brak możliwości prowadzenia obserwacji i realizacji czynności profilaktycznych. Sytuacje te również nie stanowiły zagrożeń, a mogły być skutkami awarii, zaniku zasilania lub celowego uszkodzenia tego systemu.

(akta kontroli str. 715-735, 845)

Kierownik DO wyjaśnił, że w jego opinii w opracowanych koncepcjach były uwzględnione realne zagrożenia dla systemów opisane w sposób ogólny, takie jak brak możliwości zestawienia połączeń, który może zostać spowodowany wieloma czynnikami. Według Kierownika nie było konieczności analizy zagrożeń dla systemu sygnalizacji napadu (alarmu) i systemu monitoringu świetlic i kaplic z uwagi na posiadanie przez Zakład zasilania awaryjnego.

(akta kontroli str. 843-845, 1146-1148)

Zdaniem NIK, nie można uznać za działanie rzetelne sposobu opisanego zagrożeń dla systemów w „Koncepcjach i założeniach funkcjonalnych...”, bowiem sytuacje w niej wymienione, takie jak: brak możliwości zestawienia niezależnego połączenia osadzonego z wychowawcą, psychologiem lub terapeutą oraz utrudnienie dla prowadzenia nasłuchu w celi mieszkalnej podczas realizacji czynności profilaktycznych, stanowią jedynie skutek awarii systemu lub wystąpienia innego czynnika zagrażającego jego działaniu. Natomiast samych zagrożeń dla systemów, tj. potencjalnych przyczyn, które mogą powodować wystąpienie ww. skutków nie zidentyfikowano ani nie oceniono ryzyka ich zaistnienia.

(akta kontroli str. 503, 796, 845-844, 1172-1183)

¹⁰⁷ (1) systemu domofonowo – radiowęzłowego (2) systemu sygnalizacji napadu oraz (3) systemu monitoringu świetlic i kaplicy.

¹⁰⁸ Proces opracowywania koncepcji i założeń do projektu budowy lub modernizacji systemów elektronicznego zabezpieczenia jednostek SW.

¹⁰⁹ Przy pomocy funkcji systemu domofonowo -radiowęzłowego.

7. Dyrektor Zakładu nie ustalił i nie wdrożył kompletnych procedur postępowania w przypadku wystąpienia alarmów¹¹⁰ oraz ostrzeżeń o uszkodzeniach lub o wyłączeniu ze stanu działania (częściowym lub całego systemu) dla wszystkich sześciu SZE eksploatowanych w ZK w Raciborzu, do czego zobowiązywał § 19 pkt 2 wytycznych nr 4/2013 i nr 4/2022. Zastępca Dyrektora w powyższej sprawie wyjaśnił, że instrukcja i procedury postępowania w przypadku wystąpienia alarmu, ostrzeżeń o uszkodzeniu, awarii całości lub części systemu zostały ujęte w instrukcjach operatorów na stanowiskach ochronnych oraz w instrukcji operatora systemu i dowódcy zmiany. Według Zastępcy Dyrektora, informacje na temat reagowania na wystąpienie alarmów, awarii poszczególnych systemów przekazywane są podczas realizowania szkoleń dla nowoprzyjętych funkcjonariuszy.

(akta kontroli, str. 509, 800, 1053-1106)

Zdaniem NIK, przedstawiona dokumentacja dotycząca jedynie dwóch z sześciu SZE, zgodnie z § 18 pkt 3 i 4 powyższych wytycznych, stanowi element wymaganej dokumentacji powykonawczej budowy systemu, na którą składają się m.in. częściowa instrukcja obsługi systemu oraz częściowe instrukcje reagowania na alarmy i postępowania w wyniku awarii systemu. Instrukcje te nie zawierały kompleksowego opisu alarmów i ostrzeżeń systemów – dostępnych, odbieranych i obsługiwanych m.in. na kluczowych stanowiskach Dowódcy zmiany, funkcjonariuszy Oddziałowych, i „Monitorowych” oddziałowych, oraz administratora systemów, a także zaplanowanych algorytmów postępowania w przypadku ich wystąpienia. Ponadto, nie przedstawiono jakiegokolwiek dokumentacji zawierającej procedury postępowania dla pozostałych czterech SZE: systemu ochrony obwodowej, systemu sygnalizacji włamania i napadu w pomieszczeniach kancelarii tajnej i serwerowni, systemu monitoringu świetlic i kaplicy oraz systemu domofonowo-radiowęzłowego.

8. W aktach prawa wewnętrznego Zakładu regulujących nakazy, zakazy, prawa i obowiązki osadzonych, w szczególności w zarządzeniach Dyrektora nr 87/2021 z dnia 1 kwietnia 2021 r. i nr 110/2023 z 21 kwietnia 2023 r. w *sprawie ustalenia porządku wewnętrznego w Zakładzie Karnym w Raciborzu* nie zostały uwzględnione i wymienione obowiązki dotyczące sposobu postępowania i zachowania się osadzonych w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, terapeutów, wynikające m.in. z wdrożenia poleceń z 27 kwietnia 2022 r., tj. konieczności przebywania osadzonego wyłącznie w oznaczonej graficznie lub fizycznie strefie, a także o konsekwencjach faktycznych i prawnych lub dyscyplinarnych naruszenia granicy tej strefy, co zdaniem NIK, jest działaniem nierzetelnym.

(akta kontroli str. 821-839)

Wyjaśniając przyczyny ww. zaniechania Zastępca Dyrektora Zakładu podał, że obowiązek zamieszczenia przedmiotowych zapisów nie wynikał z przepisów nadrzędnych, tj. Rozdziału 4 rozporządzenia MS z dnia 22 grudnia 2022 roku w *sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonania kary pozbawienia wolności*¹¹¹, określających co powinien zawierać porządek wewnętrzny zakładów karnych. Zastępca wskazał, że opis zachowania osadzonych, a także konsekwencji niezastosowania się do niego i naruszenia strefy wyznaczonej w pomieszczeniach wychowawców, psychologów oraz terapeutów ujęty został w zarządzeniu nr 401/2022 Dyrektora Zakładu z dnia 9 grudnia 2022 r. w *sprawie*

¹¹⁰ Komunikatami dźwiękowymi, optycznymi lub technicznymi wysyłanymi operatorowi, administratorowi lub użytkownikowi przez SZE.

¹¹¹ Dz.U., poz. 2847.

zasad i zakresu prewencyjnego użycia środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych, którzy przebywają poza celą mieszkalną oraz dodatkowych przedsięwzięć ochronnych, zabezpieczających funkcjonariuszy Służby Więziennej i inne osoby realizujące czynności służbowe w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi. Według niego osadzeni w trakcie rozmów z funkcjonariuszami informowani są o konsekwencjach ewentualnego naruszenia wyznaczonej strefy przebywania osadzonych.

(akta kontroli str. 177-179, 840-842)

Zdaniem NIK, postanowienia porządku wewnętrznego ustalonego zarządzeniem Dyrektora na podstawie art. 73 § 2 KKW są aktem normatywnym Zakładu dotyczącym i obowiązującym osadzonych (§ 1 ust. 2 porządku wewnętrznego). Zgodnie z § 1 ust. 1 obowiązkiem osadzonego jest zapoznanie się z przepisami porządkowymi oraz ich przestrzeganie. W § 10 ust. 9 porządku sformułowano informację dla osadzonych, że wychowawcy i psychologowie przyjmują ich codziennie w godzinach pełnienia służby. Argument braku podstawy prawnej do zamieszczenia ww. informacji w zapisach porządku wewnętrznego, mającej wynikać z treści Rozdziału 4 ww. rozporządzenia MS nie zasługuje na uwzględnienie, bowiem postanowienia Rozdziału 4 przywołanego rozporządzenia, w tym § 11 nie stanowią, według NIK, przeszkody do zamieszczenia w przepisach porządkowych powyższych regulacji, dlatego że nie zawierają one unormowań mniej korzystnych dla skazanych niż zawarte w § 10, natomiast mogą przyczynić się do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników w Zakładzie. Przywołane w wyjaśnieniach Zarządzenie nr 401/2022 jest aktem prawnym Dyrektora Zakładu skierowanym do funkcjonariuszy i pracowników (regulującym ich obowiązki i uprawnienia w stosunku do osadzonych), nie odnoszącym się do obowiązków osadzonych. W § 6 ust. 6 wskazano, że wyjście osadzonego z wyznaczonego sektora bez zgody przełożonego (funkcjonariusza) stanowi przesłankę do wymierzenia osadzonemu kary dyscyplinarnej. Zdaniem NIK, przesłanka taka powinna także wynikać bezpośrednio z treści porządku wewnętrznego ZK w Raciborzu przyjętego zarządzeniem Dyrektora.

OCENA CZĄSTKOWA

Zakład byłby przygotowany pod względem organizacyjnym, prawnym i kadrowym do zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. W Zakładzie funkcjonowały komórki organizacyjne¹¹², do utworzenia których Dyrektor był zobligowany przepisem § 5 ust. 1 zarządzenia nr 30/10 DGSW, jednak struktura organizacyjna Zakładu oraz zadania, uprawnienia i odpowiedzialność poszczególnych działów funkcjonujących w ramach Zakładu nie zostały formalnie określone w żadnym dokumencie, co w ocenie NIK było nierzetelne i nie odpowiadało standardom kontroli zarządczej dla sektora finansów publicznych¹¹³. Zakład podejmował działania w celu zapewnienia wyposażenia jednostki w specjalną infrastrukturę, sprzęt i urządzenia zabezpieczające funkcjonariuszy, jakkolwiek w procesie wyposażenia funkcjonariuszy w sygnalizatory antynapadowe i systemy alarmowe występowały opóźnienia. Nie zapewniono bowiem terminowej realizacji poleceń z 27 kwietnia 2022 r. w zakresie wymogu zaopatrzenia wszystkich funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne (osobiste) sygnalizatory antynapadowe oraz realizacji obowiązku wyposażenia pomieszczeń wychowawców,

¹¹² Z wyjątkiem komórki ochrony informacji niejawnych, której funkcję wypełniał jeden funkcjonariusz.

¹¹³ Zob.: Komunikat nr 23 MF. Standard A3: „Zakres zadań, uprawnień i odpowiedzialności komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników powinien być określony w formie pisemnej w sposób przejrzysty i spójny”.

psychologów i terapeutów w bezprzewodowy lub przewodowy system sygnalizacji napadu, w pełni zgodny z obowiązującymi wymaganiami technicznymi i normą PN-EN 50131-1.

Zakład podejmował adekwatne działania w celu pozyskania wiedzy o przyczynach i skali problematyki związanej zagrożeniami dla funkcjonariuszy w oparciu o zaistniałe zdarzenia niepożądanych w SW¹¹⁴, a także wprowadzał wymagane przez DGSW zmiany w organizacji służby mające na celu podniesienie standardów bezpieczeństwa funkcjonariuszy oraz postulowane przez organizację związkową zmiany w zakresie monitorowania wizyjnego przebiegu służby funkcjonariuszy „monitorowych”. Spełniono wymogi dotyczące organizacji systematycznych szkoleń i ćwiczeń przygotowujących funkcjonariuszy do podejmowania działań w sytuacjach kryzysowych. W Zakładzie opracowano instrukcje stanowiskowe i zakresy obowiązków funkcjonariuszy i pracowników. Jednak nie dokumentowano faktu zaznajomienia funkcjonariuszy SW z wprowadzonymi przez Dyrektora Zakładu od 20 czerwca 2023 r. i 24 maja 2024 r. nowymi procedurami nakładającymi na nich dodatkowe obowiązki wzajemnego ubezpieczania się w czasie wykonywania zadań, udzielania pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznego alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia, co naruszało wymogi określone w art. 94 pkt 1, w związku z art. 5 KP. Ponadto, w zarządzeniach Dyrektora regulujących wewnętrzny porządek Zakładu, nie określono sposobu postępowania i zachowania się osadzonych w pomieszczeniach wychowawców, psychologów i terapeutów, wynikającego z wdrożenia poleceń z 27 kwietnia 2022 r.

Jedno z 10 skontrolowanych pomieszczeń psychologów lub wychowawców było niewłaściwie położone, co naruszało wymogi określone w § 2 ust. 4 wytycznych nr 1/2023 DGSW. Z kolei w trzech skontrolowanych pomieszczeniach wychowawców i psychologów stanowiska ich pracy były niewłaściwie usytuowane¹¹⁵, naruszając pkt 3.2 poleceń z 27 kwietnia 2022 r. i § 5 ust. 5 pkt 2 wytycznych nr 1/2023, a naścienne przyciski wymaganego systemu sygnalizacji alarmowej były zasłonięte przez inne urządzenia techniczne¹¹⁶. W jednym przypadku kamera mogąca monitorować zachowanie osadzonego podczas jego przebywania w pomieszczeniu psychologa¹¹⁷ była zdezaktywowana. Powyższe przypadki NIK ocenia jako działania nierzetelne i niesprzyjające poprawie bezpieczeństwa.

W koncepcjach i założeniach funkcjonalnych do projektu modernizacji lub budowy trzech SZE Zakładu zawarto nierzetelne informacje z wyników analizy zagrożeń, przedstawiając jako mogące realnie wystąpić zagrożenia ich potencjalne skutki, jak np. brak możliwości zestawienia niezależnego połączenia osadzonego z wychowawcą i psychologiem lub brak możliwości prowadzenia obserwacji i realizacji czynności profilaktycznych. Ponadto, Dyrektor Zakładu nie ustalił i nie wdrożył kompletnych procedur postępowania z w przypadku wystąpienia alarmów oraz ostrzeżeń o uszkodzeniach lub wyłączeniu ze stanu działania dla wszystkich SZE eksploatowanych w Zakładzie, do czego zobowiązywały wytyczne DGSW.

¹¹⁴ W tym napaści na funkcjonariusza.

¹¹⁵ W trzech z 10 pomieszczeń psychologów i wychowawców.

¹¹⁶ W czterech z 10 pomieszczeń.

¹¹⁷ Jedyne niepołożone w bezpośrednim sąsiedztwie lub w pobliżu dyżurki oddziałowego.

2. Realizacja przez Zakład Karny zadań dotyczących zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych

Opis stanu faktycznego

1. W okresie objętym kontrolą w Zakładzie występowały sytuacje kierowania funkcjonariuszy spoza DO do realizacji dyżurów ochronnych. Na podstawie przeprowadzonej analizy stwierdzono, że przypadki te nie miały charakteru doraźnego a dotyczyły planowania do służby ochronnych ZK w Raciborzu funkcjonariuszy komórek administracyjnych, wyłącznie w dni wolne od służby dniówkowych (soboty, niedziele i dni świąteczne). Na podstawie analizy wyłonionej do badania próby rozkazów dziennych Dyrektora Zakładu w sprawie obsady służby wartowniczej i wyznaczania funkcjonariuszy do dyspozycji dowódcy zmiany¹¹⁸ oraz zatwierdzonych grafików ochronnych¹¹⁹ stwierdzono, że liczba funkcjonariuszy z komórek administracyjnych skierowana do dyspozycji dowódcy zmiany celem zasilenia działań ochronnych Zakładu w soboty i niedziele (na dzienne służby ośmiogodzinne) wynosiła od zera do czterech. Liczba takich funkcjonariuszy w latach 2021, 2022, 2023 i w I półroczu 2024 r. wynosiła średnio, odpowiednio: 1,1 i 1,7 (w soboty i niedziele 2021 r.); 0,8 i 2,1 (w soboty i niedziele 2022 r.); 0,5 i 1,3 (w soboty i niedziele 2023 r.) oraz 1,5 i 1,7 (w soboty i niedziele w I półroczu 2024 r.). Ww. tendencje nie odbiegały od analogicznych danych liczbowych z lat 2019-2020¹²⁰.

(akta kontroli str. 773-776, 846-877)

2. Dyrektor Zakładu podejmował działania w celu poprawy bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników Zakładu. W dniach 31 marca i 9 grudnia 2022 r. wydał zarządzenia¹²¹ wprowadzające dodatkowe przedsięwzięcia ochronne modyfikujące wcześniejszy sposób ochrony w ZK w Raciborzu. Zarządzeniami tymi:

- wyznaczono sektory dla osadzonych przebywających w pomieszczeniach wychowawców i psychologów;
- wdrożono do stosowania osobiste sygnalizatory alarmowe¹²²;
- wprowadzono obowiązek prewencyjnego używania wobec osadzonych kajdanek na rękach trzymanyh z przodu lub z tyłu oraz możliwość i warunki zwolnienia osadzonego z prewencyjnego stosowania wobec niego śpb;
- wdrożono nowe zasady wprowadzania cech penitencjarnych osadzonych w Centralnej Bazie Danych Osób Pozbawionych Wolności.

(akta kontroli str. 170-172, 177-180)

Dyrektorzy Zakładu, zgodnie z § 42 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ochrony, a następnie § 59 zarządzenia nr 2/23 realizowali obowiązki, polegające w szczególności na zatwierdzeniu wcześniejszej i aktualnej instrukcji ochronnej, zestawień stanowisk, instrukcji stanowiskowych funkcjonariuszy wykonujących zadania ochronne, określali zasady i zakres prewencyjnego użycia śpb wobec osadzonych przebywających poza celą mieszkalną a także wydawali rozkazy w sprawie obsady służby wartowniczej i wyznaczenia funkcjonariuszy do dyspozycji dowódcy zmiany oraz zatwierdzali grafiki (rozkłady) służb ochronnych Zakładu.

¹¹⁸ Obejmującej dwa dni wolne od pracy/służby (sobota, niedziela, w tym przypadające w tych dniach święta kościelne/państwowe) w każdym miesiącu, z okresu od 1 stycznia 2021 r. do 30 czerwca 2024 r.

¹¹⁹ Rozkładów służby - zrealizowanych w dniach wyłonionych losowo do badania.

¹²⁰ W 2019 r. średnia liczba funkcjonariuszy komórek administracyjnych wyniosła 0,9 w soboty i 1,6 w niedziele a w 2020 r. odpowiednio 1,1 w soboty i 1,6 w niedziele.

¹²¹ Zarządzenia Dyrektora Zakładu nr 111/2022 nr 401/2022.

¹²² Wprowadzenie obowiązku wyznaczenia stref dla osadzonych i stosowania osobistych sygnalizatorów nastąpiło w Zakładzie przed ogłoszeniem tych rozwiązań w poleceniach z 27 kwietnia 2022 r.

Z analizy Zestawień stanowisk Zakładu przygotowanych w latach 2020, 2021 i 2023 przez dwóch poprzednich i obecnego Kierownika DO, zatwierdzonych przez poprzedniego Dyrektora (w 2020 i 2021 r.) i obecnego Zastępcę Dyrektora (w 2023 r.) wynika, że w okresie objętym kontrolą siedem stanowisk oddziałowych dziennych (w systemie służb ośmiogodzinnych), pięć stanowisk dziennych oddziałowych jednozmianowych (w systemie służb dwunastogodzinnych) oraz osiem stanowisk dziennych i nocnych oddziałowych zmianowych (w systemie służb dwunastogodzinnych) całkowicie zabezpieczało obsadę funkcjonariuszy oddziałowych dla wszystkich dwunastu oddziałów mieszkalnych w porze dziennej (od godziny 6:00 do 18:00), w tym w dni wolne od pracy.

Natomiast przewidziana w godzinach od 18:00 do 6:00 liczba ośmiu stanowisk oddziałowych nie zapewniała obsady funkcjonariuszy oddziałowych dla czterech oddziałów mieszkalnych co opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli, str. 173-180, 184-208, 228, 231-243, 253-255, 691-714, 846-877)

Na podstawie analizy dokumentacji DO, na losowo wybranej próbie obejmującej siedem kolejnych dni służby zmianowej i dniówkowej z każdego roku objętego kontrolą stwierdzono przypadki nierzetelnego planowania rozkładu służb na stanowiskach ochronnych Zakładu, co szczegółowo opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli, str. 1438-1445)

Dyrektor Zakładu dwukrotnie w 2022¹²³ i 2023 r. oraz raz w I półroczu 2024 r.¹²⁴ zarządził przeprowadzenie kontroli generalnej, w części bądź całości ZK w Raciborzu. W 2021 r. ww. kontroli nie przeprowadzano z uwagi na sytuację epidemiczną na terenie Polski, w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV2. We wszystkich pięciu kontrolach udział wzięli wyłącznie wyznaczeni funkcjonariusze Zakładu, a w jednej dodatkowo wezwani funkcjonariusze grup interwencyjnych SW. Z kontroli generalnych przeprowadzonych w 2022 r. sporządzono pisemne sprawozdania¹²⁵, które zatwierdził Dyrektor. W powyższych dokumentach nie podawano powodów (okoliczności) zarządzenia i przeprowadzenia kontroli generalnej. Z kontroli przeprowadzonej w dniu 11 lipca 2023 r. funkcjonariusz kierujący nią sporządził wymagany art. 223f § 12 pkt 2 KKW protokół kontroli generalnej, według wzorca określonego w Załączniku 3 do rozporządzenia *w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli*. Protokół ten zawierał konieczne informacje: o godzinie rozpoczęcia i zakończenia kontroli; liczbie skontrolowanych osób; miejscach, rejonach, oddziałach, pomieszczeniach objętych kontrolą; przebiegu kontroli; wynikach kontroli oraz podpis funkcjonariusza kierującego kontrolą generalną. Jednakże w protokole tym nie podano prawidłowej podstawy prawnej i faktycznej podjęcia kontroli¹²⁶. Z kontroli generalnych przeprowadzonych w dniach 11 grudnia 2023 r. i 24 kwietnia 2024 r. nie sporządzono protokołów, zgodnych z obowiązującym wzorem. Powyższe opisano w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 610-632, 677-682)

¹²³ Stosownie do postanowień § 67 pkt. 6 i § 72 ust. 6 rozporządzenia *w sprawie ochrony*.

¹²⁴ Od 2023 r. kontrole zarządzano stosownie do art. 223f §1 pkt 7 i 223m §2 lub 3 KKW.

¹²⁵ Obowiązujące wówczas przepisy rozporządzenia *w sprawie ochrony* nie określały zawartości oraz wzoru protokołu zbiorczego z kontroli generalnej.

¹²⁶ W zarządzeniu nr 188/2023 Dyrektora z 11 lipca 2023 r. w sprawie przeprowadzenia kontroli generalnej podano, że jej realizacja była spowodowana wystąpieniem zdarzenia polegającego na przygotowaniach do ucieczki osadzonego z terenu Zakładu.

W dniach 15, 18 i 19 września 2022 r. Dyrektor Zakładu trzykrotnie czasowo wzmacniał sposób jego ochrony poprzez zwiększenie składu zmiany, w tym także o funkcjonariuszy spoza DO. Zgodnie z wyjaśnieniem zastępcy Dyrektora było to podyktowane sytuacją związaną z wprowadzaniem zmian w KKW i wydanymi w tym względzie poleceniami DGSW i jego zastępcy. Według informacji wynikających z pisma zastępcy DGSW z 8 września 2022 r.¹²⁷ część skazanych w poszczególnych aresztach śledczych i zakładach karnych usiłowała nakłonić osoby pozbawione wolności do udziału w protestach związanych z wprowadzanymi zmianami w powyższej ustawie.

(akta kontroli str. 688-690, 773-787)

W okresie objętym kontrolą, z interwencji służby medycyny pracy SW¹²⁸ (w tym m.in. pomocy psychologicznej) po zdarzeniach mogących być źródłem dużego stresu, stosownie do uregulowań wytycznych nr 21/2010 DGSW z dnia 13 sierpnia 2010 r. *w sprawie ustalenia zasad organizacji i przeprowadzania interwencji przez służbę medycyny pracy SW po wystąpieniu zdarzeń stanowiących źródło silnego stresu* i zarządzenia nr 8/22 DGSW z dnia 23 lutego 2022 r. *w sprawie procedury postępowania po ekspozycji zawodowej na czynnik szkodliwy w SW* skorzystało łącznie 29 funkcjonariuszy (dziewięciu w 2021 r., ośmiu w 2022 r., pięciu w 2023 r. i siedmiu w I półroczu 2024 r.). Ponadto na podstawie informacji uzyskanych od DOSW w Katowicach ustalono, że dodatkowo w stosunku do dwóch funkcjonariuszy, interwencje te (w 2021 i w I półroczu 2024 r.) zostały podjęte z inicjatywy funkcjonariuszy ZK w Raciborzu.

(akta kontroli str. 526-527, 577-580, 591-609, 633-634)

W latach 2021-2024 (I półrocze) w Zakładzie nie były przeprowadzane kontrole przez MS i nadrzędne jednostki SW¹²⁹, w zakresie związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa funkcjonariuszy i pracowników. W powyższym okresie w Zakładzie przeprowadzano jednodniowe wizytacje realizowane przez funkcjonariuszy CZSW lub OISW. Z czynności tych dokonywano pisemnych wpisów wyłącznie w księdze wizytacji. W rezultacie wizytacji przeprowadzonej w dniu 28 czerwca 2021 r., których zakres był częściowo zbieżny z przedmiotem kontroli NIK stwierdzono jedną nieprawidłowość polegającą na niewłaściwej organizacji czynności obserwacji 18 cel monitorowanych wizyjnie. W dniach 10 maja i 15 lipca 2023 r. celem wizytacji CZSW był sposób realizacji poleceń DGSW z 26 kwietnia 2022 r. oraz poleceń z 27 kwietnia 2022 r. W dniu 2 sierpnia 2023 r. DOSW przeprowadził wizytację m.in. w celu sprawdzenia wyposażenia funkcjonariuszek SW w osobiste sygnalizatory alarmowe. W dniu 24 października 2023 r. CZSW przeprowadził wizytację w celu sprawdzenia realizacji zaleceń DGSW wpływających na poprawę bezpieczeństwa w ZK w Raciborzu. W efekcie wizytacji z 2023 r. nie stwierdzono nieprawidłowości lub uchybień, jak też nie sformułowano uwag i zaleceń.

(akta kontroli str. 532-538)

W odpowiedzi na nieprawidłowość wykazaną w trakcie wizytacji z 28 czerwca 2021 r. Dyrektor Zakładu poinformował Dyrektora Biura Ochrony i Spraw Obronnych CZSW o prowadzonych pracach remontowych nowego pomieszczenia przeznaczonego na stanowisko monitorowego oraz o prowadzonej sukcesywnej wymianie analogowych kamer monitoringu wizyjnego na kamery IP, ze szczególnym uwzględnieniem Oddziału XI.

(akta kontroli str. 683-687)

¹²⁷ Nr BP.414.139.2022.AS/ABa.

¹²⁸ Działającej z strukturze OISW w Katowicach.

¹²⁹ CZSW i OISW.

3. Z analizy dokumentacji źródłowej Zakładu (książek przebiegu służby dowódcy zmiany sporządzonych w trakcie 35 losowo wybranych zmian¹³⁰ wynika, że dowódcy zmiany, zgodnie z § 44 - § 47 rozporządzenia w sprawie ochrony (w okresie do końca 2022 r.) wykonywali swoje zadania w zakresie: sprawdzania stanu liczbowego (ewidencyjnego) osadzonych w toku przejmowania i przekazania służby; sprawdzania wyposażenia i zabezpieczeń techniczno-ochronnych; uzbrojenia, dokumentacji ochronnej i kluczy specjalnych; sprawowania ogólnego nadzoru nad stosowaniem śpb wobec osadzonych; rotacji funkcjonariuszy na niektórych stanowiskach ochronnych; kontroli ruchu osadzonych, osób i pojazdów wjeżdżających; nadzoru nad organizacją konwojów; nadzoru nad realizacją ustalonego porządku wewnętrznego; przeprowadzania kontroli stanowisk ochronnych lub obiektów i dokonywania opisu przebiegu służby. Następnie od stycznia 2023 r., zgodnie § 63 zarządzenia nr 2/23 DGSW z 2023 r. realizowali oni obowiązki w zakresie sprawdzenia stanu liczbowego (ewidencyjnego) osadzonych w toku przejmowania i przekazania służby; sprawdzenia wyposażenia i zabezpieczeń techniczno-ochronnych; uzbrojenia, dokumentacji ochronnej i kluczy specjalnych; nadzoru nad stosowaniem śpb; rotacji funkcjonariuszy na niektórych stanowiskach ochronnych; kontroli ruchu osadzonych, osób i pojazdów wjeżdżających; nadzoru nad organizacją konwojów; nadzoru nad realizacją ustalonego porządku wewnętrznego; przeprowadzania kontroli stanowisk ochronnych lub obiektów oraz dokonywania opisu przebiegu służby. Zadania wykonywane przez funkcjonariuszy oddziałowych, doprowadzających i spacerowych, wymienione w przepisach odpowiednio: § 49, § 50 i § 53 rozporządzenia w sprawie ochrony, a następnie określone w § 64, § 68 i § 69 zarządzenia nr 2/23 i nr 69/23 nie były dokumentowane. Obowiązek ich realizacji wynikał z zapisów instrukcji stanowiskowych, który był weryfikowany przez Kierownika Działu Ochrony i Dowódcę Zamiany w ramach inspekcji i czynności sprawdzających odnotowanych m.in. w raportach z przebiegu służby zmiany¹³¹.

(akta kontroli str. 917-958, 967, 970-976)

4. W okresie objętym kontrolą w Zakładzie wystąpiły ogółem 54 zdarzenia¹³², o których mowa w § 2 ust. 1 i 2 zarządzenia nr 1/2018 DGSW i zarządzenia nr 100/22 DGSW, z tego w latach 2021 i 2022 odnotowano po trzy przypadki rocznie zdarzeń zakwalifikowanych jako napaść na funkcjonariusza¹³³. W roku 2023 i w I półroczu 2024 r. takie zdarzenia nie zostały odnotowane. Większość z wszystkich zdarzeń stanowiły przypadki ujawnienia u osadzonych albo na terenie Zakładu przedmiotów niedozwolonych (m.in. telefonu komórkowego) lub substancji psychoaktywnych. Ponadto odnotowano pięć zgonów osadzonych (z czego w jednym przypadku przyczyną śmierci była udana próba samobójcza); sześć nieudanych prób samobójczych (z czego pięć dotyczyło osób osadzonych) oraz jeden przypadek wykrytego przygotowania do ucieczki osadzonego z Zakładu. W dokumentacji

¹³⁰ Po 10 z lat 2021-2023 oraz pięciu z I połowy 2024 r.

¹³¹ Szczegółowe ocenienie czy funkcjonariusze pełniący służbę w systemie zmianowym na stanowiskach ochronnych (m.in. jako oddziałowi lub dozoru spacerujący osadzonych) prawidłowo i rzetelnie wypełniali zadania w zakresie przestrzegania procedur mających na względzie zapewnienie bezpieczeństwa w jednostce nie jest możliwe bez uzyskania dostępu, oględzin i specjalistycznej analizy archiwalnych zapisów monitoringu wizyjnego (o ile były one przechowywane). Ustalono bowiem, że w wyniku czynności nadzorczych OISW i Biura Spraw Wewnętrznych CZSW (przede wszystkim analiz zapisów z kamer monitoringu), przeprowadzonych bezpośrednio po wyjaśnieniu przez funkcjonariuszy Zakładu okoliczności zdarzenia - napaści na funkcjonariusza, w dwóch przypadkach (tj. w 33,3%) z sześciu przeanalizowanych przypadków, stwierdzono i opisano nieprawidłowości i uchybienia w pełnieniu służby przez funkcjonariuszy na stanowiskach: oddziałowego, doprowadzającego, dowódcy zmiany, kierownika DO i inspektora (koordynatora) DO.

¹³² W tym będące zagrożeniem dla zdrowia lub życia funkcjonariusza albo pracownika SW.

¹³³ Naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza albo pracownika w związku z wykonywaniem czynności służbowych.

Zakładu nie odnotowano udokumentowania zdarzeń (sytuacji) polegających na niewłaściwym lub agresywnym zachowaniu funkcjonariusza wobec osadzonych.

(akta kontroli str. 788-793, 878-888, 897-906)

W sprawach sześciu zdarzeń zakwalifikowanych jako napaść na funkcjonariusza, w Zakładzie niezwłocznie inicjowano czynności wyjaśniające, przeprowadzane były zgodnie z uregulowaniami zawartymi w zarządzeniu nr 1/2018 DGSW. Zostały one przeprowadzone z zachowaniem terminów i udokumentowane w sposób przewidziany w tym zarządzeniu. Wyniki zakończonych czynności wyjaśniających i wnioski zaradcze były każdorazowo prezentowane i omawiane na odprawach penitencjarno-ochronnych organizowanych cyklicznie w Zakładzie. W toku lub w wyniku przeprowadzonych czynności wyjaśniających Dyrektor Zakładu wymierzał osadzonym karę dyscyplinarną oraz wyciągano wnioski ze zdarzeń stanowiących zagrożenie dla życia lub zdrowia funkcjonariuszy: każdorazowo podejmowano decyzje o zakwalifikowaniu sprawcy napaści na funkcjonariusza jako osadzonego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa Zakładu. O zdarzeniach powiadamiano właściwego sędziego penitencjarnego oraz sporządzano zawiadomienia do Prokuratury Rejonowej w Raciborzu o możliwości popełnienia przestępstwa przez osadzonego.

(akta kontroli str. 966-976)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Udokumentowanie przez Kierownika DO dwóch kontroli generalnych przeprowadzonych w Zakładzie w sposób niezgodny z Załącznikiem 3 do rozporządzenia *w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli*. Kierując kontrolami przeprowadzonymi w dniach 11 grudnia 2023 r. i 24 kwietnia 2024 r. Kierownik nie sporządził protokołu kontroli, o którym mowa w art. 223f § 12 pkt 2 KKW, według wzoru ustalonego w Załączniku 3 do ww. rozporządzenia. Zamiast wymaganych protokołów sporządził sprawozdania z przeprowadzonych kontroli generalnych, które nie zawierały informacji wymaganych w art. 223f § 14 pkt 1, 2, 3 i 5 KKW. Ponadto, kierując przeprowadzeniem w Zakładzie w dniu 11 lipca 2023 r. kontroli generalnej nie podał w sporządzonym protokole dokumentującym jej realizację prawidłowej podstawy prawnej podjęcia kontroli poprzez przywołanie przepisu art. 223f § 1 pkt 8 KKW oraz nie podał podstawy faktycznej jej podjęcia (powodów faktycznych lub okoliczności zarządzenia i przeprowadzenia kontroli). W miejscu podstawy prawnej Kierownik DO wskazał niewłaściwy przepis § 1 ust. 1 lit. h¹³⁴ rozporządzenia.

(akta kontroli str. 624-632)

Kierownik DO wyjaśnił, że ze względu na natłok obowiązków służbowych nie zwrócił uwagi na fakt, iż sporządził dwa dokumenty z kontroli generalnych na wzorze sprawozdania, który obowiązywał wcześniej. Brak wskazania właściwej podstawy prawnej oraz brak podstawy faktycznej przeprowadzenia w dniu 11 lipca 2023 r. kontroli generalnej Kierownik wyjaśnił m.in. nadzwyczajnością ujawnionego wówczas zdarzenia, które było przyczyną zarządzenia kontroli, brakiem możliwości jej zaplanowania oraz niedostrzeżeniem tego błędu.

(akta kontroli str. 671-676)

¹³⁴ Informujący, że rozporządzenie to określa m.in. szczegółowy sposób przeprowadzania kontroli generalnej.

Zastępca Dyrektora Zakładu, który zatwierdził (bez uwag) sprawozdanie z 15 grudnia 2023 r. z kontroli generalnej przeprowadzonej 11 grudnia sporządzone nie na wymaganym przepisami wzorze wyjaśnił, że uczynił to pomyłkowo, z uwagi na natłok obowiązków służbowych. Dodał, że sporządzenie tego sprawozdania na nieobowiązującym druku nie miało wpływu na bezpieczeństwo funkcjonariuszy, pracowników oraz ZK w Raciborzu.

(akta kontroli str. 677-679)

2. Według Zestawień stanowisk Zakładu przygotowanych w latach 2020, 2021 i 2023 przez dwóch poprzednich i obecnego Kierownika DO, zatwierdzonych przez poprzedniego Dyrektora (z 2020 i 2021 r.) i Zastępcę Dyrektora (z 2023 r.) w okresie objętym kontrolą, liczba ośmiu stanowisk oddziałowych (S45, S47, S48, S50, S51, S53, S54, S55) przewidzianych do służby w godzinach od 18:00 do 6:00 nie zapewniała obsady funkcjonariuszy oddziałowych dla prawidłowej ochrony czterech z 12 oddziałów mieszkalnych Zakładu (II, V, VIII, XII). Obowiązki oddziałowego w tych oddziałach w porze nocnej wykonywali funkcjonariusze z innych oddziałów, co nie sprzyjało ich rzetelnej realizacji i miało niekorzystny wpływ na poziom bezpieczeństwa w tych oddziałach Zakładu.

(akta kontroli, str. 691-714)

W powyższej sprawie Zastępca Dyrektora Zakładu wyjaśnił, że stanowiska oddziałowych w oddziałach mieszkalnych II, V, VIII są stanowiskami dwuzmianowymi, w których służba pełniona jest tylko w porze dziennej natomiast podczas pory nocnej służbę w nich przejmują oddziałowi pełniący służbę w sześciu innych oddziałach. Wówczas według Zastępcy *funkcjonariusze z tych oddziałów pełnią niejako służbę na półtroj oddziale*. Stanowisko oddziałowego w oddziale XII (S47) również jest dwuzmianowym, w którym służba pełniona jest w porze dziennej, jednakże zdaniem Zastępcy oddział ten jest typu półotwartego, na którym nie ma konieczność pełnienia w nim stałej służby w porze nocnej. Według powyższych wyjaśnień, w ocenie kierownictwa Zakładu powyższe rozwiązania nie wpływały negatywnie na bezpieczeństwo funkcjonariuszy, jak też na bezpieczeństwo Zakładu.

(akta kontroli, str. 1453-1457)

Zdaniem NIK, równoczesne wykonywanie zadań ochronnych przypisanych, zgodnie z § 49 rozporządzenia *w sprawie ochrony* (do końca 2022 r.) bądź § 64 zarządzeń nr 2/23 i 69/23, funkcjonariuszom realizującym służbę na stanowisku oddziałowego w dwóch oddziałach mieszkalnych wpływało na obniżenie poziomu bezpieczeństwa. Funkcjonariusze tacy przebywając na jednym oddziale mieszkalnym nie mieli fizycznych możliwości nadzorowania drugiego oddziału, który także był pod jego nadzorem.

3. Stwierdzono przypadki¹³⁵ planowania, przez Kierowników DO, rozkładu służb na stanowiskach ochronnych w sposób niezapewniający pełnej obsady wymagalnych stanowisk¹³⁶, tj. w sposób niezgodny z Zestawieniami stanowisk Zakładu z 26 stycznia 2022 r. i 20 czerwca 2023 r. - integralnego elementu Instrukcji ochronnych ZK w Raciborzu¹³⁷. Dotyczyło to ośmiu wymagalnych stanowisk ochronnych (na 38 analizowanych stanowisk): S14 – oddziałowego

¹³⁵ W ramach analizy systemu planowania i ewidencji czasu pracy funkcjonariuszy wykonujących czynności ochronne oraz przeprowadzając badanie wykonania rozkładów służby DO - na losowo wybranej próbie obejmującej czas nie krótszy niż 7 dni (jeden tydzień) służby zmianowej i jednozmiennej z każdego roku objętego kontrolą.

¹³⁶ Do prawidłowego zabezpieczenia i ochrony jednostki.

¹³⁷ Kluczowego dokumentu ochronnego Zakładu, zatwierdzonego do obowiązywania i stosowania przez Dyrektora Zakładu.

dziennego w Oddziale Penitencjarnym nr 1 – pięciokrotnie w 2022 r.; S15 - oddziałowego dziennego w Oddziale Penitencjarnym nr 1 – czterokrotnie w 2022 r. i dwukrotnie w 2024 r.; S17 - oddziałowego dziennego w Oddziale Penitencjarnym nr 2 – trzykrotnie w 2023 r.; S20 - oddziałowego dziennego w Oddziale Penitencjarnym nr 3 – jednokrotnie w 2022 i 2023 r.; S21 - oddziałowego dziennego w Oddziale Penitencjarnym nr 3 – pięciokrotnie w 2022 r. i dwukrotnie w 2024 r.; S29 – nadzorującego kąpiel osadzonych, wymianę pościeli i bielizny – jednokrotnie w 2022 r.; S58 – rezerwy składu zmiany – siedmiokrotnie w 2022 i 2023 i 2024 r.; S61 - dozoruującego widzenia w Oddziale mieszkalnym nr XI – jednokrotnie w 2022 r. i 2024 r.

(akta kontroli str. 691-714, 1303-1434, 1438-1445)

Nieobsadzanie poszczególnych stanowisk Zastępcy Dyrektora wyjaśnił m.in.

- uprawnieniem kierownika jednostki (Dyrektora Zakładu) do doraźnego zawieszenia stanowiska lub zmiany czasookresu pełnienia służby na tym stanowisku (w przypadku stanowisk oddziałowych dziennych S14, S15, S17, S20, S21, stanowiska dozoruującego widzenia w Oddziale XI S61, stanowiska rezerwy składu zmiany S58);
- przejęciem obowiązków na innych nieobsadzonych stanowiskach przez funkcjonariusza z rezerwy składu zmiany.

(akta kontroli str. 1446-1450)

Zdaniem NIK, Zestawienia stanowisk Zakładu¹³⁸ określały wymagalność każdego z analizowanych stanowisk w kolejnych dniach tygodnia oraz w dzień świąteczny (z zastrzeżeniem, że nie jest to sobota lub niedziela). NIK zwraca uwagę, że w Zestawieniach stanowisk nie określono, które ze stanowisk ochronnych mogą podlegać doraźnemu zawieszeniu przez Dyrektora lub zmianie czasookresu pełnienia służby na stanowisku. W związku z czym, podjęcie decyzji o zawieszeniu w 2022 r. dwóch stanowisk oddziałowych dziennych, w dwóch różnych oddziałach, bądź podejmowanie powtarzających się decyzji o zawieszeniu stanowiska funkcjonariusza dozoruującego widzenia w Oddziale XI¹³⁹, nie można uznać za działanie doraźne a tym samym za rzetelne i prawidłowe pod względem bezpieczeństwa funkcjonariuszy i Zakładu. NIK zwraca także uwagę, że nawet jeżeli sytuacja taka była spowodowana trudną sytuacją kadrową w jednostce oraz formalnie dopuszczalna w świetle przepisów, a w szczególności § 16 zarządzeń 2/23 i 69/23, a wcześniej § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ochrony (doraźna zmiana liczby stanowisk lub liczby funkcjonariuszy pełniących na nich służbę), to występowanie jej w takiej skali nasuwa wątpliwości co do odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa funkcjonariuszy SW podczas wykonywania obowiązków służbowych. Może to bowiem doprowadzić do sytuacji, że w razie zaistnienia realnej potrzeby wzmocnienia składu zmiany, służbę na istotnych z punktu widzenia bezpieczeństwa stanowiskach oddziałowych dziennych lub dozoruującego widzenia w oddziale XI będą doraźnie pełnić osoby o niższych kwalifikacjach i mniejszym doświadczeniu zawodowym.

OCENA CZĄSTKOWA

ZK w Raciborzu prawidłowo i rzetelnie realizował zadania dotyczące zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa podczas wykonywania obowiązków służbowych. Wewnętrzne czynności wyjaśniające po zaistnieniu zdarzeń generujących zagrożenie dla bezpieczeństwa funkcjonariuszy były przeprowadzane prawidłowo, terminowo i rzetelnie. Na powyższą ocenę w obszarze podejmowania działań

¹³⁸ Zatwierdzone przez Dyrektora Zakładu.

¹³⁹ W którym przebywają tzw. osadzeni niebezpieczni.

w celu zapewnienia funkcjonariuszom bezpieczeństwa nie miało istotnego wpływu doraźne kierowanie do zadań ochronnych funkcjonariuszy spoza DO¹⁴⁰ gdyż pełnili oni wówczas funkcje wspomagające.

W okresie objętym kontrolą w Zakładzie prawidłowo przeprowadzano kontrole generalne, jednak trzy z nich¹⁴¹ zostało udokumentowanych przez Kierownika DO niezgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzania kontroli skazanych, tymczasowo aresztowanych, miejsc i przedmiotów oraz określenia wzorów protokołów tych kontroli.

Instrukcje stanowiskowe, zestawienia stanowisk ochronnych oraz rozkłady służby DO Zakładu z uwzględnieniem planowanych służb funkcjonariuszy spoza DO były zatwierdzane przez Dyrektora. Sposób opracowywania przez DO Zestawień stanowisk wykonujących w Zakładzie czynności ochronne w niektórych przypadkach skutkowało pełnieniem, za akceptacją kierownictwa, służby przez funkcjonariuszy na stanowiskach oddziałowych równocześnie w dwóch oddziałach mieszkalnych, co generowało ryzyko obniżenia poziomu bezpieczeństwa jednostki. Opracowywane w DO dzienne grafiki ochronne Zakładu (planowania funkcjonariuszy do służby zmianowej¹⁴² i dniówkowej), w części nie zapewniały pełnej obsady wymagalnych stanowisk ochronnych. Analiza obsady wybranych 38 stanowisk wykazała, że w przypadku ośmiu (21,1 %) z nich wystąpiły przypadki, w których stanowiska te pozostawały nieobsadzone.

IV. Uwagi i wnioski

Uwagi

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, zwraca uwagę na potrzebę:

1. Zapewnienia zgodnego z obowiązującymi regulacjami dokumentowania przeprowadzanych w Zakładzie kontroli generalnych.
2. Zapoznawania oraz dokumentowania faktu zapoznania funkcjonariuszy i pracowników Zakładu z nowymi obowiązkami polegającymi na wzajemnym ubezpieczeniu się funkcjonariuszy i pracowników w czasie wykonywania zadań, udzielania pomocy w sytuacji zagrożenia oraz niezwłocznego alarmowania i reagowania w sytuacjach bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia.
3. Podjęcia działań w celu wyeliminowania równoczesnego pełnienia w porze nocnej służb przez funkcjonariuszy na stanowisku oddziałowego na dwóch oddziałach mieszkalnych.

oraz przedstawia następujące wnioski pokontrolne:

Wnioski

1. Opracowanie i wdrożenie regulaminu organizacyjnego Zakładu określającego jego strukturę organizacyjną i zawierającego przejrzyste i spójne określenie zadań, uprawnień i odpowiedzialności komórek organizacyjnych jednostki oraz zakres podległości pracowników.
2. Przeprowadzanie przeglądów i okresowe monitorowanie zapewnienia dostępu do przycisków antynapadowych zamontowanych w pomieszczeniach służbowych Zakładu.
3. Dokończenie procesu wyposażania funkcjonariuszy i pracowników mających bezpośredni kontakt z osobami pozbawionymi wolności w indywidualne (osobiste) sygnalizatory antynapadowe i alarmowe.

¹⁴⁰ Z działów administracji Zakładu.

¹⁴¹ Na sześć przeprowadzonych ogółem.

¹⁴² Wielo i jednozmianowej.

4. Zapewnienie monitorowania wizyjnego zachowania osadzonych przebywających w pomieszczeniu psychologa Oddziału X.
5. Zamieszczenie w zarządzeniach ustalających porządek wewnętrzny w Zakładzie obowiązków dotyczących sposobu postępowania i zachowania się osadzonych w pomieszczeniach wychowawców, psychologów, terapeutów, wynikających z wdrożenia poleceń z 27 kwietnia 2022 r.
6. Zapewnienie pełnej obsady wymagalnych stanowisk ochronnych.
7. Opracowanie i wdrożenie w Zakładzie procedur postępowania z alarmami dla wszystkich eksploatowanych SZE oraz ostrzeżeniami o ich uszkodzeniach lub wyłączeniu ze stanu działania, zawierających kompletne informacje dla poszczególnych użytkowników.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Katowicach. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK, należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 31 stycznia 2025 r.

Kontroler

Artur Stekla

Gł. specjalista kontroli państwowej

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

